

The Journal of Spatial Planning & Geomatics

Research Paper

From Heritage to Livelihood: Synergizing Sustainable Tourism and Historical Preservation in Rural Communities of Gilan

Farhad Javan^{1*}, Nazanin Naim Abadi²

1. Assistant professor in Tourism Management, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

2. Ph.D in Human Geography, Kharazmi University, Tehran, Iran.

Received: 2025/10/04

Revised: 2025/11/08

Accepted: 2025/11/25

ABSTRACT

This research endeavors to amalgamate sustainable tourism enterprises with the conservation of the authenticity of historical heritage within the village of Masuleh. Consequently, the study is characterized as applied with respect to its aims, embodies an objective-subjective epistemological framework, and utilizes a mixed-method methodology adopting a concurrent strategy. The population targeted by this research comprised experts—including specialized scholars and practitioners in rural development and tourism—who were selected through purposive sampling, culminating in a total of 30 participants. The research instruments utilized encompassed interviews and questionnaires. For the analysis of data, grounded theory alongside the DEMATEL model was employed. The examination of factors affecting the sustainability of tourism enterprises in the village of Masuleh indicates that their success is contingent upon the concurrent consideration of five interrelated pillars: cultural-historical, physical-architectural, managerial-conservation, socio-economic, and technological dimensions. These components operate as an integrated system, wherein the fortification of one aspect precipitates the enhancement of the others. Ultimately, this synergy engenders multidimensional outcomes across economic, socio-cultural, physical-architectural, and managerial-institutional spheres. Within this conceptual framework, comprehensive strategies have been formulated across four principal domains—management and planning, economic and livelihood, cultural and educational, and marketing and promotion. The synchronized execution of these strategies guarantees the sustainable advancement of tourism in this historically significant village.

Keywords:

Sustainable Rural Tourism and Heritage-Based Enterprises, Rural communities, Masuleh Village.

***Corresponding Author:** Assistant professor in Tourism Management, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

<https://orcid.org/0000-0001-5238-3160>

f.javan@umz.ac.ir

Copyright© 2025, TMU Press. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons Attribution- NonCommercial 4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format) and Adapt (remix, transform, and build upon the material) under the Attribution-NonCommercial terms.

M

Introduction

asuleh village, esteemed as a site of national heritage and a significant locus for tourism in Gilan Province, exhibits remarkable potential for the advancement of tourism initiatives. This historical settlement draws a substantial influx of both domestic and international tourists on an annual basis. Nonetheless, the expansion of tourism-related enterprises within the region encounters a plethora of challenges that necessitate comprehensive examination and pragmatic solutions. The foremost impediment to the progression of tourism in Masuleh is the deficiency of a holistic and cohesive planning strategy. The absence of a tourism development framework that concurrently addresses the conservation of the village's historical integrity alongside the establishment of tourism ventures for the local populace has culminated in unsustainable tourism methodologies. Furthermore, the local community—acting as the principal stakeholders in tourism advancement—lacks the requisite training and competencies to provide professional services. This shortcoming in the enhancement of local capacities has engendered an inequitable allocation of tourism revenues. Unregulated development poses an additional threat to the cultural and natural heritage intrinsic to this distinctive village. Despite these adversities, Masuleh presents substantial opportunities for sustainable tourism. Its extraordinary geographical positioning, notable architectural features, and rich cultural heritage render it a prospective epicenter for international tourism. The promotion of ecotourism, geotourism, and cultural tourism has the potential to yield sustainable employment for the local populace while simultaneously contributing to the safeguarding of its invaluable heritage. This engenders a pivotal inquiry: How might an appropriate model for the development of tourism enterprises be formulated to concurrently preserve Masuleh's historical legacy and secure economic advantages for the local community? Addressing this inquiry necessitates the identification of the primary factors influencing the sustainability of tourism enterprises, understanding their ramifications, and proposing implementable strategies.

Research Method

This investigation is conducted within a framework of orientation and is epistemologically anchored in a dualistic objective-subjective paradigm. Methodologically, it utilizes a concurrent mixed-methods approach. The research population consists of 30 deliberately chosen experts, encompassing university scholars and professionals specializing in rural planning and tourism. Data were gathered through semi-structured interviews and subsequently analyzed employing grounded theory in conjunction with the DEMATEL technique to elucidate and model the critical interrelationships among the various factors.

Results & discussion

The examination of pivotal factors, resultant outcomes, and suggested methodologies posits that the advancement of tourism in Masuleh village necessitates a comprehensive and equitable framework. The evaluation of significant elements elucidates that the efficacy of this endeavor is contingent upon the concurrent consideration of five essential and interrelated pillars: cultural-historical, physical-architectural, managerial-conservation, socio-economic, and technological dimensions. These elements function as an integrated system, wherein the enhancement of one pillar catalyzes the progress of others, yielding multifaceted impacts across economic, socio-cultural, physical-architectural, and managerial-institutional spheres within Masuleh. The beneficial ramifications of the proposed methodologies encompass various dimensions, including managerial-planning, economic-livelihood, cultural-educational, and marketing-promotion facets.

By articulating a systematic framework, this investigation elucidates that the successful advancement of tourism in Masuleh village necessitates a profound comprehension of the dynamic interplay among five foundational pillars. In contrast to reductionist methodologies that scrutinize each factor independently, the findings accentuate the interdependence of these components. For example, bolstering the cultural-historical dimension not only augments heritage preservation but also entices niche tourists, thereby nurturing sustainable economic growth. Likewise, enhancing the physical-architectural aspect safeguards the village's visual authenticity while facilitating the provision of high-quality tourism services. Prudent management of this integrated system engenders multifaceted outcomes across economic, socio-cultural, physical, and institutional realms. This comprehensive viewpoint corroborates that any tourism development strategy in historic contexts must be anchored in a systematic comprehension of the internal relationships among these factors, as ultimate success is predicated upon the coordinated functioning of all elements within this intricate framework.

Conclusion

The case study of Masuleh illustrates that the objectives of heritage conservation and economic advancement are not fundamentally at odds; when orchestrated through strategic and contextually aware planning, these objectives can indeed bolster one another. This methodology engenders a positive feedback loop wherein specialized tourism and sustainable financial streams offer substantial economic motivations for the preservation of historical integrity, while the safeguarding of cultural and architectural authenticity serves as a foundation for the enduring viability of the tourism industry. Consequently, Masuleh presents a replicable paradigm for other historical locales in Iran, offering a cohesive framework for reconciling economic development with the protection of cultural heritage.

از میراث تا معیشت: هم‌افزایی گردشگری پایدار و حفاظت میراث تاریخی در جوامع روستایی گیلان

فرهاد جوان^{۱*}، نازنین نعیم‌آبادی^۲

۱. استادیار مدیریت جهانگردی، دانشگاه مازندران، بابل‌سر، ایران (نویسنده مسئول).

۲. دکتری جغرافیای انسانی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

چکیده

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۱۲

آخرین ویرایش: ۱۴۰۴/۰۸/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۰۴

پژوهش حاضر با هدف همگرایی کسب و کارهای پایدار گردشگری و حفاظت اصالت میراث تاریخی در روستای ماسوله انجام شده است. از این رو، از نظر هدف، کاربردی و از جنبه معرفتی دارای ماهیت عینی-ذهنی و از لحاظ روش آمیخته و استراتژی همزمان قرار دارد. جامعه آماری پژوهش شامل افراد متخصص (استاد متخصص، کارشناسان (روستا و گردشگری) است که بر اساس نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۳۰ نفر تعیین شدند. ابزار تحقیق نیز مصاحبه و پرسشنامه است. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات، از روش تئوری زمینه‌ای و مدل DEMATEL استفاده شده است. تحلیل عوامل مؤثر در پایداری کسب و کارهای گردشگری روستای ماسوله نشان می‌دهد که موفقیت آن در گرو توجه همزمان به پنج رکن اساسی و درهم‌تنیده است: عوامل فرهنگی-تاریخی، کالبدی-معماری، مدیریتی-حفاظتی، اقتصادی-اجتماعی و فناورانه. این عوامل در قالب یک نظام یکپارچه عمل می‌کنند، به گونه‌ای که تقویت هر یک از آن‌ها به ارتقای سایر عوامل می‌انجامد و در نهایت پیامدهای چندبعدی در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، کالبدی-معماری و مدیریتی-نهادی را به همراه خواهد داشت. در این چارچوب، راهکارهای جامعی در چهار عرصه مدیریتی-برنامه‌ریزی، اقتصادی-معیشتی، فرهنگی-آموزشی و بازاریابی-معرفی طراحی شده است که اجرای هماهنگ آن‌ها، توسعه پایدار گردشگری در این روستای تاریخی را تضمین می‌کند.

واژگان کلیدی:

گردشگری روستایی، کسب و کارهای پایدار، میراث تاریخی، جوامع روستایی، روستای ماسوله.

f.javan@umz.ac.ir

* نویسنده مسئول

کپی‌رایت © ۲۰۲۵، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس (TMU Press). این مقاله به صورت دسترسی آزاد منتشر شده و تحت مجوز بین‌المللی Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 قرار دارد. بر اساس این مجوز، شما می‌توانید این مطلب را در هر قالب و رسانه‌ای کپی، بازنشر و بازآفرینی کنید و یا آن را ویرایش و بازسازی نمایید، به شرط آنکه نام نویسنده را ذکر کرده و از آن برای مقاصد غیرتجاری استفاده کنید.

۱. مقدمه

تضعیف فعالیت‌های اقتصادی سنتی در مناطق روستایی به ویژه اقتصاد مبتنی بر منابع طبیعی همچون کشاورزی در طی چند دهه اخیر، جست و جوی راهکارهای جدید برای تقویت پایه‌های اقتصادی و تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی در مناطق روستایی را ضرورت بخشیده است. یکی از زمینه‌هایی که می‌تواند حرف جدیدی برای برطرف کردن مشکلات روستاییان داشته باشد و جامعه روستایی را از رخوت و سستی خارج کند، کارآفرینی در زمینه گردشگری روستایی از طریق ایجاد کسب و کارها است که با ایجاد راهکارهای بدیع و نو و بروز خلاقیت، مسیری جدیدی را پیش روی سرمایه‌گذاران، کارآفرینان و مسئولین این حوزه باز کرده است. به اذعان بسیاری از کارشناسان این حوزه، این مسیر جدید می‌تواند به عنوان راهبردی نوین جهت متنوع ساختن اقتصاد روستایی و توسعه پایدار روستایی قرار گیرد (Su, 2011).

امروزه گردشگری یکی از فعالیت‌های برجسته جهان است؛ به طوری که برای بعضی از کشورها و مناطق جزء نخستین فعالیت‌های اقتصادی به شمار می‌رود. اقتصاددانان آن را سومین پدیده اقتصادی پس از صنعت نفت و خودروسازی می‌دانند و به منزله ابزار مهم توسعه اقتصادی برای تولید درآمد و مشاغل در اقتصادهای ملی به رسمیت شناخته شده است. گردشگری به منزله مجموعه‌ای از فعالیت‌های اقتصادی تاثیر بسزایی در تقویت بنیان‌های اقتصادی جوامع دارد و منبع جدیدی برای ایجاد اشتغال، کسب درآمد جذب ارز و تقویت زیرساخت‌های اجتماعی شناخته شده است (مودودی ارخودی و همکاران، ۱۳۹۷). در واقع، توسعه گردشگری منوط بر اینکه با برنامه‌ریزی صحیح انجام شود، می‌تواند اثرات اقتصادی، اجتماعی و محیطی مناسبی را بر داشته باشد و امروزه به عنوان یکی از بزرگترین صنایع رو به رشد کشورها، محسوب می‌شود (Yanes et al, 2019, Figini et al, 2022, Arintolo et al, 2020)، به نحوی که بسیاری از کشورها با به کارگیری از صنعت توانسته‌اند وضعیت اقتصادی و اجتماعی خویش را بهبود بخشند، از این رو این صنعت عامل مهمی در توسعه اقتصاد ملی و محلی در سراسر جهان به حساب می‌آید (Manzoor et al, 2019, Khan et al, 2020).

در طول سال‌های گذشته، نگرش جامعه میزبان به اثرات گردشگری توجه محققان زیادی را به خود جلب کرده است (نعیم‌آبادی و همکاران، ۱۴۰۲). در این بین، در سال‌های اخیر، گردشگری روستایی به عنوان ابزاری برای رفع فقر روستایی و توسعه اقتصادی و رضایتمندی گردشگران مورد توجه قرار گرفته است (Javan and Pourgharib, 2024). از این رو، به منظور تحقق هدف رونق کسب و کارهای گردشگری در توسعه اقتصادی مناطق روستایی، گردشگری روستایی به عنوان رویکردی اساسی برای توسعه اقتصادی-اجتماعی روستاهای مستعد و با ظرفیت توسعه گردشگری به کار گرفته شده است (نجفی کانی و نجفی، ۱۴۰۰). گردشگری روستایی در کنار اقتصاد کشاورزی در جوامع روستایی موجب افزایش تولید و درآمد روستاییان می‌شود. بسیاری از محققان بر این باورند که گردشگری توسعه روستایی را به همراه دارد و بین دو مفهوم توسعه گردشگری و توسعه روستایی نوعی تعامل و همکاری دوجانبه وجود دارد. بدین ترتیب رونق گردشگری در نواحی روستایی، یکی از راهبردهای توسعه در مناطق روستایی است زیرا توسعه گردشگری با تنوع اشتغال در بخش کشاورزی و سایر بخش‌های فعال در روستا همراه می‌شود و به تدریج بخشی از روستاییان از

فواید خدمات گردشگری به مثابه مکملی برای فعالیت‌های سایر بخش‌های فعال در روستا بهره‌مند می‌شوند (بخشی‌نژاد، ۱۳۹۹). در این راستا، بنا به گزارش شورای جهانی سفر و گردشگری (۲۰۱۸)، ایران از نظر اشتغال گردشگری و کسب و کارهای مرتبط با آن در مقایسه با سایر کشورهای جهان و حتی در منطقه در جایگاه مطلوبی قرار ندارد، و از آنجا که امروزه یکی از عمده‌ترین مشکلات اجتماعی و اقتصادی جامعه ایران و مناطق روستایی معضل بیکاری و به ویژه بیکاری جوانان است که به نوبه خود زمینه‌ساز مشکلات و معضلات گسترده‌تری در جامعه است، بهره‌برداری بهینه از کسب و کارهای خرد از منظر اشتغال‌زایی، درآمدزایی و کارآفرینی برای کشور به همراه دارد ضروری است و باید هر چه زودتر و به بهترین نحو به آن توجه شود و در دستور کار برنامه‌ریزان و سیاستگذاران قرار گیرد (جعفری و همکاران، ۱۳۹۹). در این راستا، آنچه اهمیت دارد، پایداری کسب و کارها با تاکید بر حفظ اصالت تاریخی است. حفاظت از اصالت میراث، غایب مطلوب کارهای حفاظتی است (Araoz, 2008:36).

روستای ماسوله به عنوان یکی از روستاهای گردشگری استان گیلان، از ظرفیت‌های بالایی برای توسعه گردشگری برخوردار است. این روستای تاریخی که به عنوان اثر ملی ثبت شده، سالانه پذیرای تعداد قابل توجهی از گردشگران داخلی و خارجی می‌باشد. با این حال، توسعه کسب و کارهای گردشگری در این منطقه با چالش‌های متعددی روبرو است که نیازمند بررسی و ارائه راهکارهای عملیاتی است. مهم‌ترین چالش پیش‌روی توسعه گردشگری در ماسوله، نبود برنامه‌ریزی جامع و یکپارچه است. فقدان طرح توسعه گردشگری که همزمان به حفظ اصالت تاریخی روستا و ایجاد کسب و کارهای گردشگری برای جوامع محلی توجه داشته باشد، منجر به ناپایداری گردشگری شده است. از سوی دیگر، جامعه محلی ماسوله به عنوان اصلی‌ترین ذینفعان توسعه گردشگری، از آموزش‌ها و توانمندی‌های لازم برای ارائه خدمات حرفه‌ای برخوردار نیستند. این ضعف در ظرفیت‌سازی محلی، موجب شده تا سود حاصل از گردشگری به طور عادلانه توزیع نشود. همچنین، خطرات ناشی از توسعه بی‌ضابطه، میراث فرهنگی و طبیعی این روستای منحصر به فرد را تهدید می‌کند. در مقابل این چالش‌ها، فرصت‌های بی‌شماری برای توسعه پایدار گردشگری در ماسوله وجود دارد. موقعیت جغرافیایی ویژه، معماری خارق‌العاده و فرهنگ غنی این روستا، امکان تبدیل آن به یکی از قطب‌های مهم گردشگری بین‌المللی را فراهم کرده است. توسعه اکوتوریسم، ژئوتوریسم و گردشگری فرهنگی می‌تواند موجب ایجاد مشاغل پایدار برای جامعه محلی شود و در عین حال به حفظ این میراث بی‌نظیر کمک کند. در این بین، سؤال اساسی این است، که چگونه می‌توان با طراحی مدل مناسب توسعه کسب و کارهای گردشگری، همزمان به حفظ میراث تاریخی ماسوله پرداخت و هم منافع اقتصادی جامعه را تامین کرد: پاسخ به این سؤال نیازمند بررسی و شناسایی عوامل مؤثر در پایداری کسب و کارهای گردشگری و پیامدهای حاصل از آن و ارائه راهکارهای عملیاتی است.

از این رو، مطالعه همگرایی کسب و کارهای پایدار گردشگری و حفاظت میراث تاریخی در ماسوله، از دو منظر نظری و کاربردی از اهمیت بنیادین برخوردار است. از جنبه نظری، این پژوهش به حل پارادوکس کلیدی حاکم بر ادبیات توسعه روستایی می‌پردازد که چگونه می‌توان بین الزامات صلب حفاظت از میراث و نیازهای پویای توسعه اقتصادی همسویی ایجاد کرد. این مطالعه با تلفیق چارچوب‌های نظری پایداری کسب و کار، زمینه‌گرایی و حکمرانی مشارکتی،

شکاف موجود در مطالعات جزیره‌ای حوزه‌های گردشگری، میراث فرهنگی و توسعه اقتصادی را پوشش می‌دهد. از منظر کاربردی، یافته‌های این تحقیق نقشه راه عملیاتی برای ذی‌نفعان مختلف فراهم می‌کند تا با تبدیل میراث تاریخی به مزیت رقابتی پایدار، به اهدافی همچون حفظ اصالت فرهنگی، ایجاد اشتغال پایدار و کاهش مهاجرت جوانان دست یابند. در شرایط کنونی که فشارهای نوسازی، هویت سکونتگاه‌های میراثی را تهدید می‌کند، این پژوهش پلی بین حفاظت و توسعه ایجاد کرده و راهبردهای عملی برای تحقق «توسعه درون‌زا» مبتنی بر ظرفیت‌های بومی ارائه می‌کند.

۲. مبانی نظری

پایداری کسب و کارها در مسیر توسعه پایدار منجر به بازی برد-برد برای صاحبان کسب و کار از یک سو و جامعه و محیط زیست از سوی دیگر می‌شود (Parrish, 2010). در واقع پایداری کسب و کار، دستیابی استراتژیک و تلفیق اهداف اجتماعی، محیطی و اقتصادی کسب و کار از طریق هماهنگی نظام‌مند فرایندهای تجاری درون سازمانی اصلی برای بهبود عملکرد اقتصادی بلندمدت یک کسب و کار و شبکه ارزش آن است (Carter & Rogres, 2008). البته، باید توجه داشت که پایداری در کسب و کارها، مفهومی متفاوت از استمرار و تداوم فعالیت کسب و کار است و بیشتر به توانایی واحدهای کسب و کار نسبت به باقی‌ماندن در محیط و اجتماع و در نهایت، ماندگاری در کل نظام اقتصادی بر می‌گردد (مشیرزاده، ۱۳۹۱). در واقع پایداری کسب و کار منجر به انعطاف‌پذیری بیشتر کسب و کار می‌گردد، به نحوی که آن‌ها را قادر می‌سازد تا خود را با تغییرات ایجاد شده انطباق دهند (Spence, 2015). بر اساس تحقیقات انجام شده، خلق ارزش‌های مطلوب اجتماعی شامل کارایی اجتماعی، اثربخشی اجتماعی، مسئولیت اجتماعی، عدالت بین‌نسلی و آینده‌نگری، از جمله اهدافی است که پایداری کسب و کار در راستای تحقق آنها برای منافع خود بنگاه و نیز جامعه تلاش می‌کند (Gibbs, 2009). همچنین قابل ذکر است، علت اهمیت پایداری کسب و کار این است که پایداری می‌تواند موفقیت کسب و کار را به همراه داشته باشد (Midri et al., 2013). کسب و کار پایدار، شغلی است که در آن سودآوری، توجه به محیط‌زیست و اکوسیستم، و تعهد اجتماعی با هم هماهنگ باشند (Atkinson, 2012).

در این راستا، کسب و کارها در روستاها، در یک فرایند تکاملی در رابطه بین فرد و محیط (Stam, 2015; Reynolds, 2009; Sternberg, 2009; Malecki, 2009) و در قالب یک فرایند زمینه‌محور اجتماعی و اقتصادی رخ می‌دهد (et al, 1997). با وجود تحقیقات متنوع در این حوزه، به دلایل گوناگون از جمله نگاه تجویزی و بخشی به موضوع (Becker et al, 2015)، مزیت‌های منطقه‌ای اثرگذار بر ایجاد کسب و کارها در یک مدل جامع ارائه نشده است. رویکردی که می‌تواند بخشی از شکاف موجود در ادبیات کسب و کارهای خرد را در حوزه محیطی پوشش دهد، زمینه‌گرایی کارآفرینانه است. این رویکرد، تحلیل خلاقانه و نوآورانه را پوشش داده (Zahra et al, 2014) و پرسش‌های پژوهشی، نظریه‌ها و یافته‌ها را با استقرار پدیده در بستر طبیعی خود تبیین می‌کند.

پاسخ به این پرسش تاریخی که چرا در برخی از مناطق، کسب و کارها رونق بیشتری نسبت به سایر مناطق دارند (Saxenian, 1994) و زمینه‌های محیطی مانند عوامل اجتماعی، فضایی و نهادی چه نقشی در فرایند کسب و کارهای دارند، در بستر رویکرد زمینه‌گرایی قابل بررسی است. دیدگاه زمینه‌گرایی، مکمل دیدگاه‌های فرصت، فرایند و ویژگی‌های کارآفرینان بوده و پیشران تحقیقات کاربردی است (Su et al., 2015). در این راستا، تحقیقات حوزه

زمینه‌گرایی، در ابعاد مختلف صورت گرفته است. به عنوان مثال، نقش زمینه‌های فضایی در سطح منطقه‌ای و محلی، در فرایند شرکت‌های جدید نشان می‌دهد که کارآفرینان، کسب و کار خود را در نزدیکی محل زندگی‌شان قرار می‌دهند. در این مورد شپرد و همکاران^۱ (۲۰۱۵)، در زمینه عوامل تاثیرگذار بر تصمیم کارآفرینان معتقدند که یکی از عوامل مهم در ایجاد کسب و کار، انتخاب موقعیت جغرافیایی است. برخی از پژوهش‌ها توسط مارتین و همکاران^۲ (۲۰۰۳) نیز زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و مزیت‌های یک منطقه را که بر ایجاد کسب و کارهای جدید نقش دارد، مورد مطالعه قرار داده‌اند.

واژه مزیت در نقش اسم، به معنای عامل یا ترکیبی از عوامل سودمند، یا برتری و در نقش فعل به معنای، منفعتی خاص است (Kinneer et al, 2012). یکی از عواملی که باعث می‌شود که کارآفرینان، کسب و کار خود را در یک منطقه راه‌اندازی کنند، مزیت‌ها و برتری‌هایی است که آن منطقه در زمینه‌های تجاری، انسانی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی نسبت به سایر مناطق دارد. منظور از مزیت‌های منطقه‌ای، برتری‌های مطلق، نسبی و رقابتی موجود در یک منطقه است که بسترسازی فرصت‌های کارآفرینانه‌اند و بر اساس ویژگی‌های فضایی منطقه تعبیه می‌شوند (Asheim et al, 2011). منظور از ویژگی‌های فضایی، مزیت‌هایی مانند دارا بودن منابع بیوفیزیکی، دسترسی جغرافیایی به بازار، ظرفیت سرمایه اجتماعی و انسانی و ترجیحات در حال تغییر سبک زندگی است که در یک فضای جغرافیایی استقرار یافته است. از این رو، رویکرد زمینه‌گرایی در گردشگری بر این اصل استوار است که توسعه موفقیت‌آمیز گردشگری در هر منطقه مستلزم درک و بهره‌برداری هوشمندانه از زمینه‌های خاص محیطی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی آن منطقه است. این رویکرد تأکید می‌کند که گردشگری نمی‌تواند به عنوان یک الگوی یکسان در تمامی مناطق اجرا شود، بلکه باید با ویژگی‌های منحصربه‌فرد هر منطقه از جمله میراث تاریخی، سرمایه‌های اجتماعی، ظرفیت‌های طبیعی و ارزش‌های فرهنگی بومی همسو شود. در این چارچوب، مزیت‌های منطقه‌ای نه به عنوان عناصر تزئینی، بلکه به عنوان پایه‌های اصلی خلق تجربه‌های گردشگری اصیل و پایدار عمل می‌کنند.

در این بین، امروزه گردشگری یکی از فعالیت‌های برجسته جهان است؛ به طوریکه برای بعضی از کشورها و مناطق جزء نخستین فعالیت‌های اقتصادی به شمار می‌رود و اقتصاددانان آن را سومین پدیده اقتصادی پس از صنعت نفت و خودروسازی می‌دانند و به منزله ابزار مهم توسعه اقتصادی برای تولید درآمد و مشاغل در اقتصادهای ملی به رسمیت شناخته شده است. گردشگری به منزله مجموعه‌ای از فعالیت‌های اقتصادی تاثیر بسزایی در تقویت بنیان‌های اقتصادی جوامع دارد و منبع جدیدی برای ایجاد اشتغال، کسب درآمد، جذب ارز و تقویت زیرساخت‌های اجتماعی است (مودودی ارخودی و همکاران، ۱۳۹۷: ۸۹). صنعت گردشگری صنعتی چندوجهی است که می‌تواند اثر مثبتی بر سایر بخش‌های کشور مانند کسب درآمد ارزی، افزایش درآمد ملی جامعه میزبان، افزایش درآمد دولت، افزایش سرمایه‌گذاری، افزایش اشتغال نیروی کار، توسعه تولید، فروش و گردش اقتصادی صنایع دستی داشته باشد و مهم‌تر از همه تغییر دید

¹ Shepherd

² Martin

و نگرشی است که می‌تواند بر گردشگران در مورد آن کشور به وجود آورد. به همین دلیل توجه به این صنعت از اهمیت بالایی برخوردار است و کشورها برای افزایش سهم خود برنامه‌ریزی‌های مفصلی را انجام داده‌اند (دانشمندی، ۱۳۹۸). در این راستا، گردشگری و کسب و کارهای مرتبط با آن تاثیر بسزایی در ایجاد فرصت‌های شغلی، تولید، کسب درآمد و تحریک اقتصاد ملی و بین‌المللی داشته است به طوری که نزدیک به صد نوع شغل به صورت مستقل با صنعت گردشگری ارتباط مستقیم دارند (حیدری چپانه، ۱۳۹۳).

بر این اساس، چارچوب نظری این پژوهش بر پایه تلفیق دو رویکرد کلیدی «زمینه‌گرایی» و «پایداری کسب‌وکار» در توسعه گردشگری میراث‌محور استوار است. رویکرد زمینه‌گرایی بر این اصل تأکید دارد که توسعه موفقیت‌آمیز کسب‌وکارهای گردشگری در روستاهای دارای میراث تاریخی، مستلزم بهره‌برداری هوشمندانه از مزیت‌های منطقه‌ای منحصربه‌فرد است. در این چارچوب، میراث تاریخی ماسوله نه به عنوان یک محدودیت، بلکه به عنوان یک «مزیت رقابتی پایدار» در نظر گرفته می‌شود که می‌تواند اساس خلق تجربه‌های گردشگری اصیل و متمایز را فراهم آورد. این نگاه، توسعه گردشگری را در گرو شناخت عمیق زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و فضایی حاکم بر منطقه می‌داند. از سوی دیگر، مبانی نظری پایداری کسب‌وکار، ضرورت تلفیق اهداف سه‌گانه اقتصادی، اجتماعی و محیطی را خاطر نشان می‌سازد. در این پژوهش، پایداری کسب‌وکار به معنای توانایی واحدهای اقتصادی در حفظ تعادل بین سودآوری اقتصادی، مسئولیت اجتماعی و حفاظت از میراث تاریخی تعریف می‌شود. این چارچوب نظری با الهام از دیدگاه کارتر و روگز^۱ (۲۰۰۸)، پایداری را نه به عنوان یک انتخاب، بلکه به عنوان یک ضرورت استراتژیک برای بقای بلندمدت کسب‌وکارهای گردشگری در مناطق میراث‌محور قلمداد می‌کند. تلفیق این دو رویکرد، الگویی مفهومی ارائه می‌دهد که در آن «حفاظت از میراث» و «توسعه کسب‌وکار» در یک رابطه هم‌افزایی قرار گرفته و زمینه‌ساز توسعه پایدار جامعه محلی می‌شوند.

۳. پیشینه تحقیق

جوان و جمعه‌پور (۱۴۰۴) در پژوهش خود به این نتایج رسیدند که توسعه گردشگری تاثیر معناداری بر پایداری‌سازی جوامع محلی دارد. از سوی دیگر، نتایج آزمون تی‌تک نمونه‌ای نشان داد، که میزان پایداری اقتصادی و اجتماعی روستاهای گیلان مطلوب ارزیابی شد، و همچنین، بین پایداری جوامع محلی در روستاها و توسعه گردشگری با تمرکز بر ارزش مصرفی غذاهای محلی، ارتباط معنادار و مثبتی وجود دارد، به طوری که، از بین مولفه‌های اقتصادی مطرح شده؛ تنوع شغلی با مقدار وزن ۷۲/۶۵ بیشترین میزان تاثیرپذیری را از توسعه گردشگری با تمرکز بر ارزش مصرف غذاهای محلی به خود اختصاص داده‌اند. جوان و محمدی (۱۴۰۳)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل پارادایمیک سازه‌های توسعه کسب و کارهای خرد گردشگری در نواحی روستایی گیلان» به این نتایج رسیدند که گردشگری و کسب‌وکارهای مرتبط با آن در مناطق روستایی، در پاسخ به نیازهای گردشگران و سایر عوامل، به یک پدیده جهانی تبدیل شده که توسعه آن تحت تاثیر عوامل گوناگون قرار دارد. از این رو، شناخت سازه‌های توسعه کسب‌وکارهای خرد گردشگری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا این شناخت می‌تواند در حل مشکلاتی همچون نابرابری‌های رو به رشد، افزایش

¹ Carter & Rogers

سریع جمعیت و نرخ بیکاری فزاینده در مناطق روستایی استان گیلان نقش بسزایی ایفا کند. فیروزنیا و همکاران (۱۴۰۲)، در پژوهشی تحت عنوان، «واکاوی اثرات کارآفرینی با محوریت کسب و کارهای کوچک در رونق گردشگری پایدار روستایی (مطالعه موردی: دهستان حسنلو)»، به این نتایج دست یافتند که بین ابعاد شناسایی و کارآفرینی روستایی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نجفی و همکاران (۱۴۰۲)، در پژوهشی با عنوان، «نقش گردشگری در رونق کسب و کارهای کوچک و توسعه اقتصادی نواحی روستایی بابلسر»، به این نتایج دست یافتند که افزایش تنوع شغلی به تبع وجود جاذبه‌های گردشگری در روستاهای ساحلی با افزایش فرصت‌های شغلی، افزایش درآمد روستاییان، افزایش سطح آگاهی و دانش عمومی در راستای فعالیت‌های کارآفرینانه و افزایش انگیزه جوانان جهت سکونت و اشتغال در روستا رابطه معناداری دارند. عوض‌پور و قربانی (۱۴۰۲)، در پژوهشی با عنوان «تدوین راهکارهای موثر در دستیابی به کسب و کار پایدار مبتنی بر کارکرد گردشگری مراتع»، به این نتایج دست یافتند که تبلیغ برای جذب گردشگر و ثبت اقامتگاه در سایت‌های آنلاین جهت رزرو، اجرای استانداردهای مد نظر گردشگران (به ویژه پارکینگ)، ایجاد بازارچه‌های صنایع دستی و محصولات روستا (مانند عسل) جهت ایجاد درآمد مکمل برای بهره‌بردار و آموزش‌های فرهنگی و اجتماعی ساکنان برخی روستاها برای پذیرش و جذب گردشگر به ترتیب اولویت‌های اول تا چهارم در دستیابی به گردشگری پایدار در مراتع منطقه مورد مطالعه را دارند. عزیزی خالخیلی و همکاران (۱۴۰۲)، در پژوهشی تحت عنوان، «تحلیل راهبردی کسب و کارهای روستایی وابسته به گردشگری در دوران همه‌گیری کرونا»، به این نتایج دست یافتند که اهمیت زنجیره تامین گردشگری با متنوع‌سازی فعالیت‌های وابسته به گردشگری، توجه به رویکردهای نوآورانه برای گردشگری غذایی سالم با نقش فزاینده ترجیحات مصرف‌کننده و گردشگران، بکارگیری فناوری‌های نوین در گردشگری سبز، توسعه خدمات گردشگری الکترونیکی، توسعه و حمایت از شرکت‌های دانش بنیان و فناورانه در حیطه گردشگری کشاورزی و روستایی، تخصیص کمک‌های مالی و داوطلب متخصص در برنامه‌ریزی محلی، ترویج و توسعه پروژه‌های گردشگری اجتماع محور و حمایت از آسیب‌پذیرترین افراد مناطق روستایی از مهم‌ترین راهکارها محسوب می‌شود.

هاویرنیکووا و کوردوس^۱ (۲۰۱۹)، در پژوهشی تحت عنوان «ریسک‌های انتخاب شده توسط کسب و کارهای کوچک و متوسط در ارتباط با پایداری کارآفرینی در صورت مشارکت با همکاری خوشه‌ای»، به این نتیجه دست یافتند که بیشترین خطراتی که پایداری کسب و کار را تهدید می‌کند مواردی از جمله خطرات بازار، خطرات ارتباط، خطرات منابع مشترک، خطرات عملیاتی و خطرات شایستگی را شامل می‌شود و طبق ارزیابی نهایی خطر رقابت مهم‌ترین شاخص خطر است. اینتانون و همکاران^۲ (۲۰۱۹)، در پژوهشی تحت عنوان «عوامل موثر بر موفقیت و توسعه پایدار کسب و کارهای کوچک و متوسط در یکی از شهرهای صنعتی تایلند»، به این نتایج دست یافتند که عواملی همچون سرمایه، سیستم حسابداری، تعاملات خارجی و شبکه‌ی اطلاعاتی از مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار بر موفقیت این کسب و کارها است. ویشیت آیل و بیزایو درسه^۳ (۲۰۲۰)، در پژوهشی تحت عنوان «چالش‌های پایداری کسب و کارهای کوچک

¹ Haviernikova & Kordos

² Intanon

³ Wubishet Ayele and Bizuayeha Derseh

و متوسط مقیاس در منطقه شرقی گوجام، اتیوپی شمالی^۱، به این نتیجه دست یافتند که چالش‌های اصلی برای پایداری شرکت‌های کوچک و متوسط مقیاس در منطقه مورد مطالعه شامل فقدان زیرساخت‌ها (برق، محیط کار و آب بهداشتی)، ترس از محدودیت منابع یا امور مالی جهت گسترش شرکت، عدم دسترسی و ارتباطات بازاریابی، عدم دانش یا دسترسی ضعیف به فناوری‌ها، درخواست ناعادلانه مالیاتی و پشتیبانی ضعیف دولت از کسب و کار است و آموزش و پشتیبانی کارآمد در مسائلی مانند سیستم گزارشگری مالی، بازاریابی و ارتقاء خرید و فروش، روابط مشتری با مدیران شرکت‌های کوچک و متوسط مقیاس می‌تواند راه گشا باشد. استریمیکین و همکاران^۱ (۲۰۲۲)، به بررسی اشکال و عوامل اصلی تقویت رقابت گردشگری با اجرای اهداف اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی توسعه مقصد گردشگری پرداختند، و اظهار داشتند که شرکت‌کنندگان در کسب و کار به فناوری‌های جدید در خدمات گردشگری علاقمند هستند که تاثیر مثبتی بر محیط زیست و جوامع محلی دارد.

مطالعه حاضر با عنوان "همگرایی کسب و کارهای پایدار گردشگری و حفاظت میراث تاریخی در جوامع روستایی (مورد مطالعه: روستای ماسوله گیلان)" از دو منظر اصلی (مفهومی و نظری) شکاف خود را با پژوهش‌های مطرح شده مشخص می‌کند.

شکاف مفهومی: تمرکز بر دیالکتیک حفاظت و توسعه؛ درحالی‌که پژوهش‌های پیشین عمدتاً به بررسی یک سویه توسعه کسب و کارهای گردشگری (جوان و محمدی، ۱۴۰۳) یا اثرات اقتصادی گردشگری (نجفی و همکاران، ۱۴۰۲) پرداخته‌اند، مطالعه حاضر به تحلیل رابطه دیالکتیکی بین حفاظت از میراث تاریخی و توسعه کسب و کارهای پایدار می‌پردازد. این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش بنیادین است که چگونه می‌توان بین الزامات سخت‌گیرانه حفاظت از میراث تاریخی ماسوله (به عنوان اثری ثبت شده در فهرست ملی) و نیاز به توسعه اقتصادی از طریق گردشگری، همگرایی ایجاد کرد. این نگاه دو وجهی، تمایز محوری کار حاضر با تحقیقات پیشین است. شکاف نظری: گذار از رویکردهای تک‌بعدی به پارادایم یکپارچه‌نگر؛ مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که مطالعات پیشین عمدتاً از چارچوب‌های نظری بخشی و تک‌بعدی بهره برده‌اند. برای مثال، فیروزنیا و همکاران (۱۴۰۲) بر "کارآفرینی" و عوض-پور و قربانی (۱۴۰۲) بر "راهکارهای عملیاتی" متمرکز شده‌اند. در مقابل، مطالعه حاضر با ارائه چارچوب نظری یکپارچه، سه رکن اصلی پایداری را همزمان بررسی می‌کند: پایداری اقتصادی (کسب و کارهای گردشگری)، پایداری فرهنگی (حفاظت از میراث تاریخی) و پایداری اجتماعی (حفظ جامعه محلی). این نگاه سیستمی، شکاف نظری عمده این پژوهش با مطالعات پیشین محسوب می‌شود. در نهایت، مطالعه حاضر از منظر "مقیاس تحلیل" نیز متمایز است. تمرکز بر روستای ماسوله به عنوان یک پهنه میراثی خاص با چالش‌های منحصر به فرد، امکان ارائه راهکارهای بومی شده و زمینه‌محور را فراهم می‌سازد که این امر نیز شکاف موجود در پژوهش‌های کلان‌نگر پیشین را پر می‌کند.

¹ Streimikiene

۴- روش تحقیق

مطالعه حاضر از نظر هدف، کاربردی و از جنبه معرفتی دارای ماهیت عینی-ذهنی و از لحاظ روش آمیخته و استراتژی همزمان قرار دارد. جامعه آماری پژوهش شامل افراد متخصص (اساتید متخصص، کارشناسان در حوزه (برنامه-ریزی روستایی و گردشگری) هستند که بر اساس نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۳۰ نفر به عنوان جامعه نمونه تعیین شدند. ابزار تحقیق نیز مصاحبه و پرسشنامه است. هنگام اجرای مصاحبه ابتدا پژوهشگر از افراد مشارکت‌کننده در پژوهش، درخواست کرده تا تجربه خود را از پدیده مورد نظر را در قالب یک داستان برگرفته از تجارب خود در زمینه موضوع پژوهش بیان کنند. در مرحله بعد، هر مصاحبه تبدیل به متن می‌گردید و برای اطمینان نیز یک بار متن نوشته شده با متن مصاحبه تطبیق داده شد. همگام با جمع‌آوری داده‌ها و تبدیل مصاحبه‌ها به متن، کدگذاری و تحلیل داده‌ها نیز صورت می‌گرفت تا مصاحبه‌ها معنایی شود و اطلاعات به دست آمده از مصاحبه‌های قبلی به عنوان مبنا برای مصاحبه‌های بعدی استفاده شد.

بر اساس جداول ارائه شده، فرآیند تحلیل داده‌ها در این پژوهش مبتنی بر «تئوری زمینه‌ای» و در سه مرحله «کدگذاری باز»، «کدگذاری محوری» و «کدگذاری گزینشی» به صورت نظام‌مند انجام شده است. در مرحله نخست (کدگذاری باز)، داده‌های خام حاصل از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۳۰ مشارکت‌کننده به مفاهیم اولیه تقطیر شد. برای نمونه، گزاره‌هایی مانند "باید از سنگ محلی برای بازسازی استفاده کرد" به مفهوم «استفاده از مصالح و تکنیک‌های سنتی در مرمت‌ها» تبدیل شد. در مرحله دوم (کدگذاری محوری)، این مفاهیم پراکنده بر اساس اشتراکات ماهوی در قالب مقوله‌های اصلی دسته‌بندی شدند. به عنوان مثال، مفاهیم مرتبط با «آموزش راهنمایان محلی»، «احیای سنت‌ها» و «مستندسازی دانش بومی» همگی تحت مقوله کلی «فرهنگی-تاریخی» قرار گرفتند. این فرآیند منجر به شناسایی پنج مقوله محوری شد که در جدول ۱ نمایش داده شده‌اند. در نهایت، در مرحله کدگذاری گزینشی نقش هر یک از این مقوله‌ها در الگوی نهایی تعیین شد. بر این اساس، «اقتصادی-اجتماعی» به عنوان «شرایط علی»، «فرهنگی-تاریخی» و «کالبدی-معماری» به عنوان «زمینه»، و «مدیریتی-حفاظتی» و «فناورانه» به عنوان «شرایط مداخله‌گر» شناسایی شدند. این شبکه مفهومی منسجم، الگوی پارادایمی نهایی پژوهش را تشکیل می‌دهد که چگونگی تعامل این عوامل برای تحقق «پایداری کسب‌وکارهای گردشگری با تأکید بر حفظ اصالت تاریخی» را تبیین می‌کند.

مصاحبه‌ها حدود یک ماه طول کشید و هر مصاحبه تقریباً بین (۶۰) الی (۹۰) دقیقه به طول انجامید. مصاحبه‌ها تقریباً تا جایی که امکان دستیابی به داده‌های جدید دیگر فراهم نبود، ادامه یافت. نمونه‌ای از مصاحبه‌ها به شرح ذیل مطرح شد:

"در پروژه‌ای که در ماسوله داشتیم، مهم‌ترین عامل، حفظ اصالت کالبدی بود. ما به جای استفاده از مصالح مدرن، از همان سنگ و چوب بومی برای مرمت استفاده کردیم. این کار نه تنها هویت تاریخی روستا را حفظ کرد، بلکه خود به یک جاذبه گردشگری تبدیل شد. گردشگران دقیقاً برای دیدن همین اصالت می‌آیند. اگر ماسوله شبیه یک شهر مدرن

شود، دیگر دلیلی برای بازدید وجود ندارد. پایداری کسب‌وکارهای محلی مانند مهمانسراها و غرفه‌های صنایع دستی، مستقیماً به حفظ این اصالت وابسته است."

از طرفی، متخصص دیگری مطرح کرد که "در ماسوله، ما مدلی طراحی کردیم که درآمد حاصل از گردشگری به صندوقی برای حفاظت از میراث واریز می‌شود. وقتی مردم محلی ببینند که حفظ خانه‌های تاریخی و اجرای آیین‌های محلی مثل مراسم عید مستقیماً در جیبشان تأثیر می‌گذارد، تبدیل به بهترین حافظان میراث می‌شوند. این چرخه، هم میراث را حفظ می‌کند و هم به کسب‌وکارهای محلی رونق می‌بخشد. پایداری یعنی همین ارتباط منطقی بین اقتصاد و حفاظت."

متخصص دیگر نیز مطرح کرد که "امروزه نمی‌توان نقش فناوری را نادیده گرفت. در یک پروژه پایلوت، ما از سنسورهای هوشمند برای پایش رطوبت و حرکت در دیوارهای تاریخی ماسوله استفاده کردیم. این داده‌ها به ما کمک کرد قبل از تبدیل شدن یک ترک کوچک به یک فاجعه، آن را ترمیم کنیم. همچنین، با توسعه یک اپلیکیشن با قابلیت واقعیت افزوده، به گردشگران این امکان را دادیم تا ببینند یک خانه صد سال پیش چگونه بوده است. این نوآوری‌ها هم به حفاظت کمک می‌کند و هم تجربه منحصر به فردی به گردشگر می‌دهد که ارزش پرداخت پول بیشتر را دارد."

دیگر متخصص مربوط به حوزه اقتصاد در گردشگری اذعان کرد که "بحث مدیریت و حکمرانی بسیار حیاتی است. تدوین یک دستورالعمل سختگیرانه برای مغازه‌ها و کسب‌وکارهای جدید ضروری است. مثلاً نباید اجازه داد یک کافه با دکور مدرن و نور-های نئون، در کنار یک خانه تاریخی صد ساله راه‌اندازی شود. این نه تنها چشم‌انداز را تخریب می‌کند، بلکه به کسب‌وکارهای اصیل که خود را با بافت تاریخی تطبیق داده‌اند، لطمه می‌زند. پایداری در گرو یک مدیریت یکپارچه و قاطع است که منافع کوتاه‌مدت را فدای توسعه بلندمدت کند."

برای تضمین اعتبار و پایایی یافته‌های کیفی این پژوهش، معیارهای چهارگانه لینکلن و گوبا (اعتبار، انتقال-پذیری، اطمینان‌پذیری و تأییدپذیری) به طور نظام‌مند به کار گرفته شد. در بعد اعتبار (باورپذیری)، از طریق روش‌هایی شامل مصاحبه‌های عمیق نیم‌ساختاریافته، مشاهده مستقیم و بازبینی داده‌ها توسط مشارکت‌کنندگان، اطمینان حاصل شد که یافته‌ها بازتابی دقیقی از واقعیت تجربی مشارکت‌کنندگان است. به طور مشخص، متن مصاحبه‌ها در اختیار مشارکت‌کنندگان قرار گرفت و تأیید نهایی آنان اخذ شد. برای تحقق انتقال‌پذیری، با ارائه توصیف‌های غنی و مبسوط از زمینه پژوهش، ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان و فرآیند گردآوری و تحلیل داده‌ها، بستر لازم برای قضاوت درباره قابلیت تعمیم‌پذیری یافته‌ها به سایر بافت‌های مشابه فراهم آمد. در ادامه، اطمینان‌پذیری (قابلیت اعتماد) از طریق بازبینی مستمر و مقایسه مستقل کدها و مقوله‌ها توسط دو پژوهشگر مجرب و همچنین بازبینی مجدد کدها توسط خود مشارکت‌کنندگان محقق شد. برای دستیابی به تأییدپذیری، کلیه مراحل پژوهش از جمله طرح تحقیق، روش‌های گردآوری داده‌ها، فرآیند تحلیل و یافته‌ها در اختیار سه متخصص مستقل حوزه روش‌شناسی کیفی قرار گرفت و تأیید آنان اخذ گردید. همچنین با ثبت نظام‌مند کلیه مراحل تحقیق و تصمیم‌گیری‌های تحلیلی، امکان بازبینی و پیگیری فرآیند تحقیق توسط سایر پژوهشگران فراهم شد. این رویکرد جامع، صحت، دقت و قابلیت اتکای فرآیند تحقیق و یافته‌های حاصل از آن را در سطح استانداردهای پژوهشی تضمین می‌کند.

آمایش فضا و ژئوماتیک

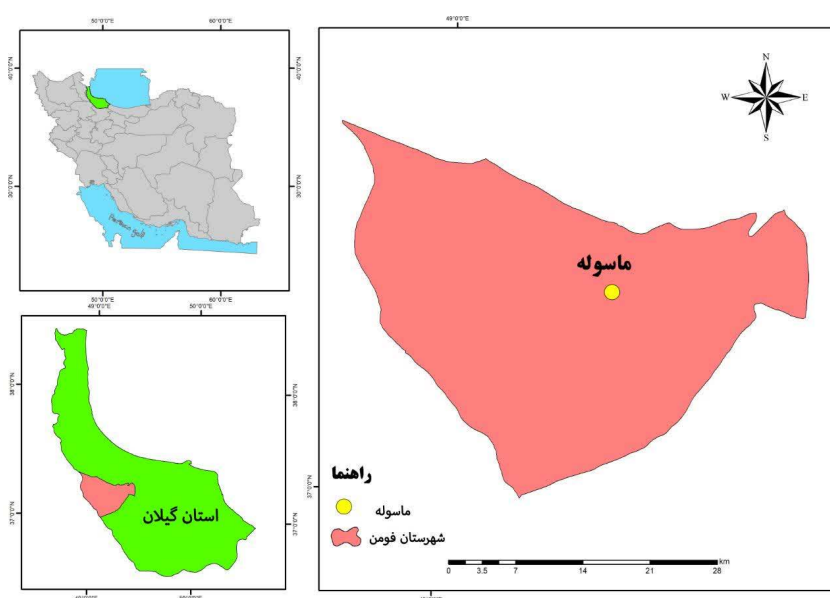
به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات، از روش تئوری زمینه‌ای و مدل دیمتل^۱ استفاده شد. در این راستا، به منظور شناسایی مجموعه عوامل علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها از روش تئوری زمینه‌ای استفاده شد، سپس به منظور رتبه‌بندی و میزان روابط علت و معلول عوامل مطرح شده از مدل دیمتل بهره گرفته شد.

۴-۱. منطقه مورد مطالعه

استان گیلان یکی از استان‌های شمالی کشور با مساحت ۱۴۷۱۱ کیلومتر مربع است. این استان در ۳۶ درجه و ۳۴ دقیقه تا ۳۸ درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۵۳ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۴ دقیقه طول شرقی از نصف النهار قرار گرفته است. درازای آن از شمال باختری به جنوب خاوری، ۲۳۵ کیلومتر و پهنای آن، از ۲۵ تا ۱۰۵ کیلومتر تغییر می‌کند. رشته کوه‌های البرز با ارتفاع متوسط ۳۰۰۰ متر، همانند دیواری در باختر و جنوب گیلان کشیده شده و این منطقه جز از راه دره منجیل، راه شوسه دیگری به فلات ایران ندارد. کمترین فاصله کوه از دریای خزر (در بخش حویق از شهرستان تالش) نزدیک به ۳ کیلومتر و بیشترین فاصله آن از دریا (در امام زاده هاشم، مسیر جاده رشت-قزوین) حدود ۵۰ کیلومتر است. این استان، از شمال به دریای خزر و کشورهای مستقل آسیای میانه، از غرب به استان اردبیل، از جنوب به استان زنجان و قزوین و از شرق به استان مازندران محدود می‌گردد. در این راستا، روستای ماسوله از توابع بخش سردار جنگل فومن محسوب می‌شود. این روستای بی‌نظیر در ۶۰ کیلومتری شهر رشت واقع شده و حدود ۳۵ کیلومتر با فومن فاصله دارد (شکل ۱).

شکل ۱. نقشه موقعیت جغرافیایی روستای ماسوله در استان گیلان و ایران

Figure 1. Geographical location map of Masouleh village in Gilan Province and Iran

¹ Dematel

۵. یافته‌های تحقیق

در ابتدا به شناسایی مجموعه عوامل موثر در پایداری کسب و کارهای گردشگری با تاکید بر حفظ اصالت تاریخی پرداخته شده است. مطابق جدول (۱)، ۲۲ مفهوم (کدگذاری باز) در ۵ کدگذاری محوری (فرهنگی-تاریخی، کالبدی-معماری، مدیریت-حفاظتی، اقتصادی-اجتماعی و فناورانه) به عنوان عوامل موثر از دل مصاحبه‌ها استخراج شد.

جدول ۱. عوامل موثر در پایداری کسب و کارهای گردشگری در روستای ماسوله با تأکید بر حفظ اصالت تاریخی (منبع یافته‌های تحقیق: ۱۴۰۴)

Table 1. Factors influencing the sustainability of tourism businesses in Masouleh village with an emphasis on preserving historical authenticity

کدگذاری گزینشی	کدگذاری محوری	مفاهیم (کدگذاری باز)	مصاحبه شونده‌گان
		حفظ معماری اصیل در توسعه امکانات	
زمینه‌ای	فرهنگی-تاریخی	احیای سنت‌ها و آیین‌های محلی به عنوان جاذبه گردشگری	X11, X14, X18, X19, X22
		آموزش راهنمایان محلی برای انتقال صحیح مفاهیم تاریخ	
		مستندسازی دانش بومی مرتبط با معماری ویژه	
		استفاده از مصالح و تکنیک‌های سنتی در مرمت‌ها	
زمینه‌ای	کالبدی-معماری	طراحی خدمات گردشگری هماهنگ با بافت تاریخی	X11, X15, X19, X22, X26, X29, X30
		تعیین محدوده‌های حفاظتی برای بخش‌های آسیب پذیر	
		به کارگیری استانداردهای بین‌المللی در حفاظت از میراث	
		تدوین ضوابط سختگیرانه برای ساخت و سازهای جدید مربوط به کسب و کارها	
	مدیریتی-حفاظتی	سیستم نظارت مستمر بر آثار تاریخی	
مداخله‌گر		تشکیل کمیته‌های تخصصی حفاظت از میراث	X10, X18
		طراحی مدل‌های درآمدزایی مبتنی بر حفاظت	
		ایجاد سازوکارهای نظارتی مشارکتی	

آمایش فضا و ژئوماتیک

X1, X2, X4, X6, X9, X10	طراحی نظام تشویق و تنبیه برای حفاظت		
	ایجاد مشوق‌های مالی برای پروژه‌های حفاظتی		
	آموزش جامعه محلی در ارزش اقتصادی میراث		
X2, X14, X16, X17, X21, X22, X23, X25, X26	توسعه صنایع دستی مرتبط با هویت تاریخی	اقتصادی-اجتماعی	علی
	توزیع عادلانه درآمدهای گردشگری برای حفاظت		
	به کارگیری سیستم‌های پایش هوشمند آثار		
	توسعه واقعیت افزوده برای تفسیر میراث		
	تدوین قوانین محکم حفاظتی در سطح محلی	فناورانه	مداخله گر
	تخصیص درصدی از درآمد گردشگری به حفاظت		

در ادامه قبل از هر گونه بررسی عوامل مطرح شده، با استفاده از تکنیک DEMATEL، به روابط علت و معلول هر یک از عوامل پرداخته شده است. نتایج در جدول (۲) نشان داده است.

جدول ۲. ماتریس روابط کلی عوامل موثر پایداری کسب و کارهای گردشگری در روستای ماسوله با تأکید بر حفظ اصالت تاریخی (منبع یافته‌های تحقیق: ۱۴۰۴)

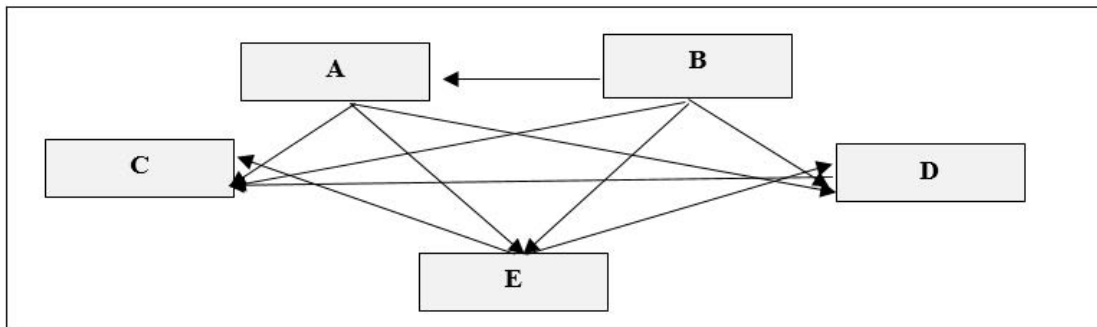
Table 2. General relationship matrix of factors influencing the sustainability of tourism businesses in Masouleh village with an emphasis on preserving historical authenticity

علامت اختصاری	عامل	a	B	c	d	e	Ri	Pi (R+D)	EI (R-D)
A	فرهنگی-تاریخی	-	۰/۵۶۷	۰/۵۷۳	۰/۵۵۸	۰/۶۰۹	۲/۳۰۷	۲/۲۳۱	۰/۰۷۶
B	کالبدی-معماری	۰/۶۵۴	-	۰/۵۶۷	۰/۵۸۴	۰/۵۶۷	۲/۳۷۲	۲/۲۰۰	۰/۱۷۲
C	مدیریتی-حفاظتی	۰/۵۷۶	۰/۵۵۶	-	۰/۵۷۷	۰/۵۴۳	۲/۲۵۲	۲/۳۰۰	-۰/۰۴۸
D	اقتصادی-اجتماعی	۰/۵۳۳	۰/۵۲۸	۰/۵۳۴	-	۰/۵۴۸	۲/۱۴۳	۲/۲۴۳	-۰/۱۰۰
E	فناورانه	۰/۵۵۴	۰/۵۱۳	۰/۵۷۶	۰/۵۵۷	-	۲/۲۰۰	۲/۳۲۱	-۰/۱۲۱

خروجی نهایی دیمتل ماتریسی است که بیانگر تمامی روابط مستقیم و غیرمستقیم بین عوامل است. پس از تعیین روابط بین عوامل، میزان تاثیرگذاری و تاثیرپذیری در قالب شکل (۲) ترسیم شده است. خروجی هر فلش از عامل مربوطه نشان از تاثیرگذاری آن راهبرد و ورودی هر فلش نیز نشان از تاثیرپذیری آن عامل دارد.

شکل ۲. رابطه علت و معلولی عوامل موثر پایداری کسب و کارهای گردشگری در روستای ماسوله با تأکید بر حفظ اصالت تاریخی از نظر میزان اهمیت (Pi) و از نظر خالص تاثیرگذاری (Ei)

Fig 2. Causal relationship of factors influencing the sustainability of tourism businesses in Masouleh village with an emphasis on preserving historical authenticity, in terms of importance (Pi) and net influence (Ei)

مطابق جدول (۲)، و شکل (۲)، عوامل (فرهنگی-تاریخی و کالبدی-معماری) با مقدار EI مثبت به عنوان عوامل تاثیرگذار تعیین شدند و عوامل (مدیریتی-حفاظتی، اقتصادی-اجتماعی و فناورانه) با مقدار EI منفی به عنوان عوامل تاثیرپذیر تعیین شدند، و همچنین از بین عوامل تاثیرگذار، کالبدی-معماری به عنوان عامل کلیدی انتخاب شدند. تحلیل جامع عوامل موثر در توسعه گردشگری ماسوله نشان می‌دهد که موفقیت پایداری کسب و کارهای گردشگری با تأکید بر حفظ اصالت تاریخی روستای ماسوله، در گرو ایجاد هماهنگی پویا بین ابعاد پنج‌گانه فرهنگی-تاریخی، کالبدی-معماری، مدیریتی-حفاظتی، اقتصادی-اجتماعی و فناورانه است. این ابعاد نه به صورت مجزا، بلکه در قالب یک سیستم به هم پیوسته عمل می‌کنند که تقویت هر یک، زمینه‌ساز ارتقای سایر بخش‌ها خواهد بود. در کانون این نظام، مولفه فرهنگی-تاریخی-کالبدی-معماری قرار دارد که با احیای سنت‌های اصیل، آموزش راهنمایان محلی و مستندسازی دانش بومی، همزمان هم تجربه گردشگران را غنی می‌سازد و هم از تحریف و تجاری‌سازی افراطی فرهنگ جلوگیری می‌کند. این فرآیند از طریق ایجاد موزه زنده فرهنگ و سنت، نمایش اصیل زندگی گذشته و حال ساکنان را ممکن ساخته و با آموزش راهنمایان بومی، انتقال صحیح مفاهیم تاریخی به گردشگران را تضمین می‌کند. در ادامه نیز، معماری پلکانی ماسوله به عنوان مهم‌ترین دارایی این روستا، با رعایت اصول مرمت و استفاده از مصالح بومی، اصالت بصری خود را حفظ می‌کند. این رویکرد تنها محدود به حفظ ظواهر نیست، بلکه با طراحی هوشمندانه خدمات گردشگری هماهنگ با بافت تاریخی، تعیین محدوده‌های حفاظتی برای بخش‌های آسیب‌پذیر، از تخریب غیرقابل جبران جلوگیری کرده و در عین حال امکان خلق ارزش اقتصادی پایدار را فراهم می‌آورد. این تعامل مثبت بین حفاظت و بهره‌برداری، زمانی به حداکثر اثرگذاری می‌رسد که در سایه مدیریت هوشمندانه و تدوین ضوابط سختگیرانه ساخت‌وساز، برنامه زمان‌بندی منظم مرمت و ایجاد بانک اطلاعاتی جامع از وضعیت میراث‌ها قرار گیرد.

از سوی دیگر، از لحاظ اقتصادی، آموزش راهنمایان محلی و ایجاد موزه زنده نه تنها اشتغال پایدار ایجاد می‌کند، بلکه با ارتقای کیفیت خدمات، ارزش افزوده قابل توجهی برای تجربه گردشگران به همراه دارد. طراحی خدمات هماهنگ با بافت تاریخی و استفاده از مصالح سنتی، امکان قیمت‌گذاری مناسب‌تر را فراهم کرده و جذابیت منحصر به فردی برای گردشگران علاقه‌مند به میراث فرهنگی ایجاد می‌کند. علاوه بر این، مستندسازی دانش بومی و معماری صخره‌ای ضمن حفظ هویت فرهنگی، زمینه‌ساز تولید محتوای اختصاصی و جذب گردشگران خاص می‌شود. تعیین محدوده‌های حفاظتی و طراحی مسیرهای گردشگری با حداقل مداخله، مشارکت جامعه محلی را افزایش داده و احساس تعلق آنان را به میراث فرهنگی تقویت می‌کند. این عوامل در کنار هم موجب شکل‌گیری یک چرخه مثبت اقتصادی-اجتماعی می‌شوند که پایداری بلندمدت فعالیت‌های گردشگری را تضمین می‌کند. از منظر محیط‌زیستی، رعایت استانداردهای بین‌المللی در حفاظت میراث و کنترل تعداد بازدیدکنندگان، از تخریب منابع طبیعی و فرهنگی جلوگیری می‌کند. این رویکرد نه تنها ظرفیت‌های گردشگری منطقه را برای نسل‌های آینده حفظ می‌کند، بلکه با جذب گردشگران مسئولیت‌پذیر، درآمدزایی پایدارتری را ممکن می‌سازد. در مجموع، این عوامل با ایجاد تعادل بین بهره‌برداری اقتصادی و حفاظت از میراث، الگویی موفق از توسعه پایدار گردشگری را ارائه می‌دهند.

مدیریت هوشمندانه میراث فرهنگی ماسوله مستلزم استقرار نظام نظارتی جامعی است که مبتنی بر چند رکن اساسی عمل می‌کند. در گام نخست، تدوین ضوابط سختگیرانه ساخت‌وساز، اجرای برنامه زمان‌بندی منظم برای مرمت و نگهداری، و ایجاد بانک اطلاعاتی پویا از وضعیت میراث‌های فرهنگی، زیرساخت فنی لازم برای حفاظت پایدار را فراهم می‌آورد. در سطح دوم، تشکیل کمیته‌های تخصصی حفاظت با مشارکت کارشناسان محلی و ملی، امکان تصمیم‌گیری‌های کارشناسی و بومی شده را تسهیل می‌کند. در محور سوم، پیوند هوشمندانه توسعه اقتصادی با حفاظت تاریخی از طریق طراحی مدل‌های درآمدزایی مبتنی بر حفاظت محقق می‌شود که مشوق‌های مالی برای پروژه‌های حفاظتی، توسعه صنایع دستی همسو با هویت تاریخی، و توزیع عادلانه درآمدهای گردشگری از مهم‌ترین جلوه‌های آن به شمار می‌رود. این چند محور در کنار یکدیگر، چرخه فضیلت‌آمیزی ایجاد می‌کنند که در آن حفاظت از میراث، منجر به خلق ارزش اقتصادی شده و به نوبه خود، منابع لازم برای تداوم و تعمیق فرآیند حفاظت را تأمین می‌کند.

از سوی دیگر، به کارگیری فناوری‌های غیرتهاجمی در فرآیند مستندسازی، امکان ثبت و ضبط دقیق آثار تاریخی را بدون ایجاد کوچک‌ترین آسیب فراهم می‌سازد. همچنین، استقرار سیستم‌های پایش هوشمند، نظارت مستمر و بلادرنگ بر وضعیت میراث فرهنگی را ممکن کرده و از این طریق زمینه شناسایی به موقع تهدیدات و اتخاذ اقدامات پیشگیرانه فراهم می‌شود. کاربست این فناوری‌ها در چارچوب قوانین و مقررات محکم حفاظتی در سطح محلی، ضمن ایجاد ضمانت اجرایی لازم، امکان نظارت کارآمدتر و هدفمندتر را نیز فراهم می‌آورد. این پیوند چندگانه بین فناوری‌های نوین، نظام نظارتی هوشمند و چارچوب قانونی مستحکم، سپر دفاعی قدرتمندی برای صیانت از میراث فرهنگی منحصربه‌فرد ماسوله در برابر تهدیدات مختلف ایجاد می‌کند.

پس از شناسایی عوامل مطرح شده، پیامدهای حاصل از پایداری کسب و کارهای گردشگری با تاکید بر حفظ اصالت تاریخی در روستای ماسوله در جدول (۳) مطرح شده است.

جدول ۳. پیامدهای حاصل از پایداری کسب و کارهای گردشگری در روستای ماسوله با تاکید بر حفظ اصالت تاریخی (منبع یافته‌های تحقیق: ۱۴۰۴)

Table 3. Consequences of the sustainability of tourism businesses in Masouleh village with an emphasis on preserving historical authenticity

کدگذاری گزینشی	کدگذاری محوری	مفاهیم (کدگذاری باز)	مصاحبه شوندگان
اقتصادی	چرخه اقتصادی تقویت کننده	ایجاد اشتغال پایدار برای جوامع محلی	X4, X5, X9, X11, X21
		افزایش درآمدهای ارزی و محلی	
		توسعه صنایع دستی و محصولات محلی با ارزش افزوده بالا	
		جذب سرمایه‌گذاری‌های مسئولانه در بخش گردشگری	
اجتماعی-فرهنگی	حفظ و تقویت سرمایه فرهنگی	تنوع بخشیدن به منابع درآمدی روستاییان	X19, X24, X25, X26, X27
		تقویت هویت فرهنگی و غرور ملی	
		ایجاد و مستندسازی دانش بومی و سنت‌های فراموش شده	
		بهبود کیفیت زندگی ساکنان بدون تغییر سبک زندگی سنتی	
کالبدی-معماری	حفاظت یکپارچه و توسعه همساز با میراث کالبدی	صیانت از ساختارهای صخره‌ای و معماری بومی	X29, X30
		جلوگیری از ساخت و سازهای ناهمگون توسعه امکانات گردشگری همساز با بافت تاریخی	
مدیریتی-نهادی	توسعه مدل حکمرانی مشارکتی و الگوسازی	ایجاد الگویی موفق برای سایر روستاهای موفق تقویت نظام برنامه‌ریزی مشارکتی	X13, X14, X19, X20, X22

بر اساس نتایج به دست آمده در جدول (۳)، پیامدهای حاصل از پایداری کسب و کارهای گردشگری با تاکید بر حفظ اصالت تاریخی شامل: اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، کالبدی-معماری و مدیریتی-نهادی هستند.

با اتخاذ رویکرد حفظ اصالت تاریخی در توسعه کسب و کارهای گردشگری ماسوله، شاهد تحولات مثبت و پایداری در ابعاد مختلف خواهیم بود. این چارچوب جامع، آینده‌ای متوازن را برای روستا رقم خواهد زد که در آن توسعه اقتصادی و حفاظت فرهنگی در هماهنگی کامل قرار خواهند گرفت. در بعد اقتصادی، این رویکرد منجر به ایجاد مشاغل پایدار و باکیفیت برای نسل‌های آینده جامعه محلی خواهد شد. با جذب گردشگران خاصی که به دنبال تجربه‌های اصیل و منحصر به فرد هستند، درآمدزایی پایدار و رو به رشدی برای روستا محقق خواهد شد. توسعه صنایع دستی اصیل و محصولات محلی، نه تنها ارزش‌های فرهنگی را حفظ خواهد کرد، بلکه به منبع درآمد مطمئنی برای ساکنان تبدیل خواهد شد. از منظر اجتماعی-فرهنگی، این مسیر به تقویت هویت تاریخی و فرهنگی جامعه محلی در بلندمدت منجر خواهد شد. احیای سنت‌های فراموش شده و انتقال دانش بومی به نسل‌های آینده از طریق تعامل با گردشگران، تداوم حیات فرهنگی روستا را تضمین خواهد کرد. این فرآیند موجب افزایش غرور محلی و تقویت حس تعلق ساکنان به میراث تاریخی خود خواهد شد.

در حوزه کالبدی-معماری، تأکید بر حفظ اصالت تاریخی به اجرای طرح‌های مرمت اصولی بناهای فرهنگی و استفاده از مصالح سنتی منجر خواهد شد که میراث معماری روستا را برای آیندگان حفظ خواهد کرد. توسعه زیرساخت‌های گردشگری با کمترین مداخله در منظر طبیعی، تعادل اکولوژیک منطقه را در درازمدت تضمین خواهد کرد. در بعد مدیریتی-نهادی، استقرار نظام‌های نظارتی دقیق و مشارکتی، کیفیت خدمات را ارتقاء داده و از تجاری‌سازی افراطی جلوگیری خواهد کرد. از این رو، ماسوله به عنوان الگویی موفق از توسعه پایدار گردشگری در بافت‌های تاریخی تثبیت خواهد شد که هم نیازهای اقتصادی جامعه محلی را تأمین می‌کند و هم گنجینه‌های تاریخی و فرهنگی را برای نسل‌های آینده حفظ خواهد کرد.

در نهایت، با توجه به عوامل و پیامدهای مطرح شده، در جدول (۴)، راهکارهای عملیاتی موثر در توسعه کسب و کارهای گردشگری با تأکید بر حفظ اصالت تاریخی مطرح شده است.

جدول ۴. راهکارهای عملیاتی در پایداری کسب و کارهای گردشگری در روستای ماسوله با تأکید بر حفظ اصالت تاریخی (منبع یافته‌های

تحقیق: ۱۴۰۴)

Table 4. Operational strategies for the sustainability of tourism businesses in Masouleh village with an emphasis on preserving historical authenticity

کدگذاری گزینشی	کدگذاری محوری	مفاهیم (کدگذاری باز)	مصاحبه شوندگان
مدیریتی-برنامه‌ریزی	ساختار حکمرانی مشارکتی و نهادمند	تدوین سند راهبردی توسعه گردشگری با مشارکت جامعه محلی، کارشناسان میراث فرهنگی و دستگاه‌های اجرایی ایجاد کمیته نظارتی مشترک متشکل از نمایندگان سازمانهای میراث فرهنگی، شورای اسلامی روستا و بخش خصوصی	X10, X13, X19
اقتصادی-معیشتی	تامین مالی	راه‌اندازی صندوق اعتبارات خرد گردشگری برای حمایت از کسب و کارهای بومی	X10, X19, X20, X22, X23, X26

آمایش فضا و ژئوماتیک

ایجاد فروشگاه‌های صنایع دستی مشارکتی با تضمین خرید محصولات از افراد محلی			
برگزاری کارگاه‌های انتقال دانش سنتی ساختمان‌سازی به نسل جوان			
X13, X19	طراحی برنامه‌های تفسیر میراث برای گردشگران با روایت‌های محلی	نظام دانش بنیان انتقال و تفسیر میراث	فرهنگی-آموزشی
X21, X28, X26, X29	تأسیس مدرسه گردشگری روستایی برای آموزش مهارت‌های حرفه‌ای به جامعه میزبان		
X30	تولید محتوای چند رسانه‌ای حرفه‌ای با تمرکز بر ارزش‌های تاریخی	تبلیغات و برندسازی	بازاریابی و معرفی

براساس مصاحبه‌های استخراج شده، راهکارهای مدیریتی-برنامه‌ریزی، اقتصادی-معیشتی، فرهنگی-آموزشی و بازاریابی معرفی شناسایی شد. از دیدگاه متخصصان، اجرای هماهنگ این راهبردهای چهارگانه می‌تواند به ایجاد چرخه فضیلت‌آمیزی بینجامد که در آن حفاظت از اصالت تاریخی، به جای آنکه مانعی برای توسعه اقتصادی باشد، به اصلی‌ترین مزیت رقابتی ماسوله تبدیل شود. در بعد مدیریتی-برنامه‌ریزی، تدوین سند راهبردی با مشارکت سه جانبه جامعه محلی، کارشناسان میراث فرهنگی و دستگاه‌های اجرایی، تضمین می‌کند که تمامی ذی‌نفعان در طراحی آینده روستا نقش داشته باشند. این مشارکت، از یک سو مانع تصمیم‌گیری‌های سلیقه‌ای و ناپایدار می‌شود و از سوی دیگر، با ایجاد کمیته نظارتی مشترک، امکان پایش مستمر فعالیت‌ها و انطباق آنها با معیارهای حفظ اصالت تاریخی را فراهم می‌آورد. در بعد اقتصادی-معیشتی، راه‌اندازی صندوق اعتبارات خرد گردشگری، این امکان را برای جامعه محلی فراهم می‌کند تا بدون وابستگی به سرمایه‌های خارجی، کسب‌وکارهای بومی و همسو با هویت تاریخی روستا را توسعه دهند. این صندوق، همراه با ایجاد فروشگاه‌های صنایع دستی مشارکتی که خرید محصولات محلی را تضمین می‌کند، انگیزه مالی لازم برای تداوم حرف سنتی و جلوگیری از مهاجرت جوانان را ایجاد می‌کند.

در محور فرهنگی-آموزشی، برگزاری کارگاه‌های انتقال دانش سنتی ساختمان‌سازی، نه تنها به حفاظت از معماری اصیل ماسوله کمک می‌کند، بلکه برای نسل جوان ایجاد شغل و درآمد می‌کند. این امر، همراه با طراحی برنامه‌های تفسیر میراث توسط راویان محلی و تأسیس مدرسه گردشگری روستایی، تضمین می‌کند که معرفی فرهنگ و تاریخ ماسوله به گردشگران، به صورت اصیل و غیرتحریف شده صورت پذیرد.

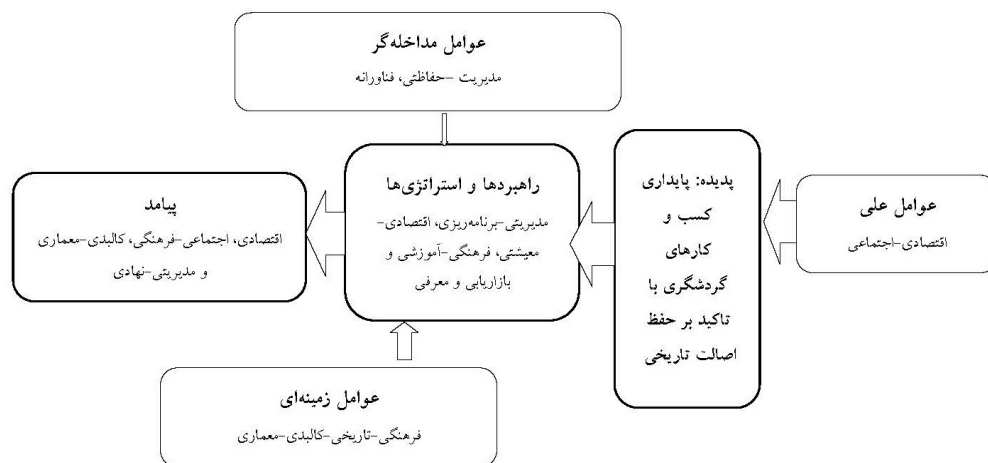
در نهایت، در حوزه بازاریابی و معرفی، تولید محتوای چند رسانه‌ای حرفه‌ای که بر ارزش‌های تاریخی ماسوله تمرکز دارد، به جذب گردشگران خاص و علاقه‌مند به میراث فرهنگی منجر می‌شود. این دسته از گردشگران نه تنها حاضرند هزینه بیشتری برای تجربه اصیل بپردازند، بلکه معمولاً رفتاری مسئولانه‌تر در قبال میراث فرهنگی دارند. اجرای همزمان این راهبردها، الگویی پایدار از توسعه گردشگری را در ماسوله محقق خواهد کرد که در آن، اقتصاد و فرهنگ در خدمت یکدیگر قرار گرفته و آینده روشنی را برای این روستای تاریخی ترسیم خواهند کرد.

آمایش فضا و ژئوماتیک

از این رو، مطابق با شکل (۳)، عوامل مداخله گر، علی و زمینه ای در فرایند پایداری کسب و کارهای گردشگری با تأکید بر حفظ اصالت تاریخی شناسایی شدند. در این چارچوب، عوامل مداخله گر و زمینه ای بر راهبردها اثرگذارند و به تبع آن، راهبردها نیز پیامدهای حاصل از فرایند پایداری را تحت تأثیر قرار می دهند.

شکل ۳. فرایند پایداری کسب و کارهای گردشگری با تأکید بر حفظ اصالت تاریخی

Fig 3. The sustainability process of tourism businesses with an emphasis on preserving historical authenticity

در ادامه نیز، فرایند ربطدهی مقوله‌ها به زیرمقوله‌های شان، و پیوند دادن مقوله‌ها در سطح ویژگی‌ها و ابعاد مورد بررسی قرار گرفته شد. در این مرحله، نظریه پرداز داده بنیاد، یک مقوله از مرحله کدگذاری باز را انتخاب کرده و آن را در مرکز فرایندی که در حال بررسی آن است (به عنوان یک پدیده مرکزی) قرار می دهد. برای انجام کدگذاری محوری می بایست به پدیده پایداری کسب و کارهای گردشگری با تأکید بر حفظ اصالت تاریخی در روستای ماسوله توجه شود، که در نهایت (۴) کد محوری استخراج شد، جدول (۵).

جدول ۵. ساختار نهایی داده‌ها (منبع یافته‌های تحقیق: ۱۴۰۴)

Table 5. Final Data Structure

مقوله (طبقات)	مقوله محوری	مقوله گزینشی
عامل اقتصادی		
پیامد اقتصادی	سرمایه گذاری پایدار در احیای میراث	پایداری اقتصادی
راهبرد اقتصادی-معیشتی		
عامل اجتماعی		
عامل فرهنگی-تاریخی	تلفیق سرمایه‌های انسانی و میراث تاریخی توسعه پایدار	پایداری اجتماعی-فرهنگی

آمایش فضا و ژئوماتیک

پیامد اجتماعی-فرهنگی		
راهبرد آموزشی-فرهنگی		
عامل-پیامد کالبدی-معماری	توسعه کالبدی	معماری پایدار
راهبرد مدیری-برنامه ریزی		
عامل مدیریتی-نهادی	حکمرانی خردمندانه در تقاطع حفاظت و توسعه	حکمرانی یکپارچه
عامل مدیریت-حفاظتی		

در مرحله چهارم یا کدگذاری گزینشی در واقع نوعی تکامل فکری تحلیل‌گر است که از تعامل میان وی با داده‌ها و از نخستین تحلیل تا گزارش‌نویسی ادامه می‌یابد. با توجه به مقوله‌ها، زیرمقوله‌ها و ویژگی‌های آنان، می‌توان مقوله محوری سرمایه‌گذاری پایدار در احیای میراث را در سطح انتزاعی‌تر با مقوله پایداری اقتصادی مطرح کرد. سرمایه‌گذاری پایدار در احیای میراث، رویکردی استراتژیک است که حفاظت از میراث تاریخی را نه به عنوان یک هزینه، بلکه به عنوان موتور محرک توسعه اقتصادی باز تعریف می‌کند. در این مدل، منابع مالی به گونه‌ای تخصیص می‌یابند که ضمن تضمین بقای فیزیکی بناها و سایت‌های تاریخی، از طریق توسعه گردشگری مسئولانه، ایجاد مشاغل پایدار و تقویت صنایع خلاق محلی، جریان درآمدی مستمر ایجاد کنند. این نوع سرمایه‌گذاری با محوریت "حفظ برای بهره‌وری" و "بهره‌وری برای حفظ"، به دنبال دستیابی به پایداری اقتصادی است؛ به این معنا که درآمدهای حاصل از احیای میراث، نه تنها هزینه‌های نگهداری آن را پوشش می‌دهد، بلکه مازاد بر آن، به توسعه زیرساخت‌های اجتماعی و اقتصادی جامعه محلی کمک می‌کند. در نتیجه، یک چرخه فضیلت‌آمیز شکل می‌گیرد که در آن میراث حفظ شده، ارزش اقتصادی ایجاد می‌کند و این ارزش اقتصادی، مجدداً در خدمت حفاظت بهتر و گسترده‌تر قرار می‌گیرد.

در ادامه نیز، مقوله محوری تلفیق سرمایه‌های انسانی و میراث تاریخی توسعه پایدار در سطح انتزاعی‌تر با مقوله پایداری اجتماعی-فرهنگی شناسایی شد. تلفیق سرمایه‌های انسانی و میراث تاریخی در روستای ماسوله، سنگ بنای دستیابی به پایداری اجتماعی-فرهنگی از طریق توسعه کسب‌وکارهای پایدار گردشگری است. در این الگو، جامعه محلی به عنوان حاملان زنده میراث، نقش فعالی در تفسیر، حفاظت و بهره‌برداری خردمندانه از بافت تاریخی ایفا می‌کنند. این مشارکت، تنها به ابعاد اقتصادی محدود نبوده و با تقویت حس تعلق مکانی، انتقال دانش بومی و حفظ اصالت فرهنگی، هویت جمعی را در مواجهه با فشارهای توسعه گردشگری نهادینه می‌سازد. در چنین بستری، کسب‌وکارهای گردشگری به جای آنکه به عاملی برای حاشیه‌نشینی ساکنان یا تخریب میراث تبدیل شوند، به کاتالیزوری برای افزایش تاب‌آوری اجتماعی و تولید سرمایه فرهنگی بدل می‌شوند. در نهایت، این همگرایی منجر به خلق چرخه فضیلتی می‌شود که در آن حفاظت از میراث، موجب ارتقای کیفیت زندگی جامعه محلی ماسوله شده و رضایت ساکنان، خود ضامن پایداری بلندمدت اکوسیستم گردشگری میراث‌محور می‌گردد.

سپس مقوله محوری توسعه کالبدی در سطح انتزاعی با مقوله گزینشی معماری پایدار شناسایی شد. توسعه کالبدی و معماری پایدار در روستای ماسوله، رویکردی است که در آن حفظ بافت تاریخی پلکانی به عنوان یک مزیت رقابتی

پایدار برای توسعه کسب و کارهای گردشگری عمل می‌کند. در این الگو، هرگونه مداخله کالبدی از مرمت خانه‌های تاریخی تا ایجاد فضاهای عمومی جدید با تلفیق دانش سنتی و فناوری‌های نوین انجام می‌شود به گونه‌ای که هم نیازهای عملکردی گردشگری را پاسخ گوید و هم اصالت معماری بومی را حفظ کند. این رویکرد، توسعه کالبدی را از تهدیدی برای میراث تاریخی به فرصتی برای خلق ارزش تبدیل می‌کند؛ به طوری که مرمت یک خانه تاریخی می‌تواند به ایجاد اقامتگاه بوم‌گردی بینجامد، احیای یک گذر سنتی زمینه‌ساز شکل‌گیری بازارچه صنایع دستی شود، و بهسازی میادین عمومی به محلی برای برگزاری رویدادهای فرهنگی بدل گردد. در نهایت، این توسعه کالبدی هوشمندانه، چرخه فضیلت‌آمیزی ایجاد می‌کند که در آن درآمدهای حاصل از گردشگری، مجدداً در خدمت حفاظت بهتر از میراث معماری قرار گرفته و پایداری بلندمدت همزمان کالبد تاریخی و فعالیت‌های اقتصادی را تضمین می‌کند. در نهایت مقوله محوری حکمرانی خردمندانه در تقاطع حفاظت و توسعه در سطح انتزاعی‌تر با مقوله‌گزینی حکمرانی یکپارچه مشخص شد. حکمرانی خردمندانه در تقاطع حفاظت و توسعه، الگویی است که در آن مدیریت یکپارچه میراث تاریخی و توسعه گردشگری در روستای ماسوله، نه به عنوان دو هدف متعارض، بلکه به عنوان دو رکن مکمل توسعه پایدار در نظر گرفته می‌شود. این الگو بر پایه ایجاد نهادهای مشارکتی متشکل از ذی‌نفعان محلی، نهادهای دولتی و بخش خصوصی استوار است که با تدوین چارچوب‌های تصمیم‌گیری شفاف، امکان هماهنگی بین الزامات حفاظتی و نیازهای توسعه‌ای را فراهم می‌سازد. در این سیستم، هر پروژه توسعه‌ای ملزم به رعایت استانداردهای دقیق حفاظتی است و همزمان، پروژه‌های حفاظتی نیز باید توجیه اقتصادی و اجتماعی خود را از طریق خلق فرصت‌های پایدار معیشتی اثبات کنند. چنین حکمرانی یکپارچه‌ای با ایجاد تعادل پویا بین اصالت فرهنگی و کارآیی اقتصادی، نه تنها بقای میراث تاریخی ماسوله را تضمین می‌کند، بلکه آن را به موتور محرک توسعه اقتصادی-اجتماعی جامعه محلی تبدیل می‌کند.

۶. بحث

بر اساس یافته‌های این پژوهش، توسعه گردشگری در روستای ماسوله نیازمند توجه همزمان به پنج رکن اساسی فرهنگی-تاریخی، کالبدی-معماری، مدیریتی-حفاظتی، اقتصادی-اجتماعی و فناورانه است که به صورت نظامی یکپارچه عمل می‌کنند. این نگاه جامع‌نگر در مقایسه با پژوهش جوان و محمدی (۱۴۰۳) که صرفاً به شناخت سازه‌های توسعه کسب و کارهای خرد گردشگری پرداخته، و مطالعه فیروزنیا و همکاران (۱۴۰۲) که تنها بر رابطه کارآفرینی و گردشگری متمرکز شده، از عمق تحلیلی بیشتری برخوردار است. در حالیکه پژوهش‌های پیشین به بررسی جداگانه ابعاد مختلف گردشگری اکتفا کرده‌اند، این پژوهش با در نظرگیری تعامل پویای بین ابعاد پنج‌گانه، الگویی نظام‌مند ارائه می‌دهد.

از منظر راهکارهای عملیاتی، یافته‌های این پژوهش در مقایسه با مطالعه عوض‌پور و قربانی (۱۴۰۲) که اولویت‌هایی همچون تبلیغات، ثبت اقامتگاه و ایجاد بازارچه را مطرح کرده، و پژوهش عزیزی خالخیلی و همکاران (۱۴۰۲) که بر متنوع‌سازی فعالیت‌ها و فناوری‌های نوین تأکید کرده، از جامعیت بیشتری برخوردار است. راهکارهای مدیریتی-برنامه‌ریزی، اقتصادی-معیشتی، فرهنگی-آموزشی و بازاریابی ارائه شده در این پژوهش، نه تنها به صورت مجزا که در قالب

یک سیستم به هم پیوسته طراحی شده‌اند که این رویکرد، نقطه تمایز مهمی با مطالعات پیشین محسوب می‌شود. در مقایسه با پژوهش‌های بین‌المللی، هایورنیکووا و کوردوس^۱ (۲۰۱۹) به ریسک‌های کسب‌وکارها پرداخته‌اند و ایتانون و همکاران^۲ (۲۰۱۹) بر عوامل موفقیت تأکید کرده‌اند، اما این پژوهش با تلفیق نگاه ریسک‌محور و فرصت‌محور، به ارائه راهکارهای جامع‌تری می‌پردازد. همچنین، در حالیکه استریمیکین و همکاران^۳ (۲۰۲۲) به فناوری‌های جدید در خدمات گردشگری اشاره کرده‌اند، این پژوهش فناوری را به عنوان یکی از ارکان پنجگانه در نظر گرفته که می‌بایست در خدمت تقویت سایر ارکان قرار گیرد.

در نهایت، مشابهت اصلی این پژوهش با مطالعات پیشین در توجه به ابعاد اقتصادی و اجتماعی گردشگری است، اما تفاوت اساسی در نگاه یکپارچه‌نگر و نظام‌مند به همه ابعاد تأثیرگذار است. این پژوهش نشان می‌دهد که دستیابی به پیامدهای مطلوب اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، کالبدی-معماری و مدیریتی-نهادی، مستلزم توجه همزمان به همه ارکان و تعاملات بین آن‌هاست، نه تمرکز صرف بر یک یا چند بعد خاص.

یافته‌های این پژوهش با ارائه یک مدل پنج بعدی یکپارچه، درک موجود از مدیریت میراث و گردشگری پایدار را به طور قابل توجهی توسعه می‌دهد. مدل‌های سنتی غالباً بر ابعاد فیزیکی حفاظت متمرکز بوده‌اند، در حالیکه این پژوهش نشان می‌دهد که بعد کالبدی-معماری به عنوان عامل علی اصلی، نقش تعیین‌کننده‌ای در پایداری سیستم دارد. این یافته، پارادایم رایج در مدیریت میراث را به چالش کشیده و تأکید می‌کند که حفاظت فیزیکی صرف، بدون در نظرگیری ابعاد فرهنگی-تاریخی و مدیریتی، ناکافی است. در واقع، این پژوهش نشان می‌دهد که معماری اصیل نه تنها به عنوان یک دارایی فیزیکی، بلکه به عنوان سازوکار علی در ایجاد ارزش اقتصادی و تقویت هویت فرهنگی عمل می‌کند. از سوی دیگر، کشف روابط علی چندسطحی در این پژوهش، درک ما از پویایی‌های سیستم‌های مدیریت میراث را عمق می‌بخشد. مشخص شد که عوامل فرهنگی-تاریخی و کالبدی-معماری به عنوان عوامل علی پیشران، اثرات آبخاری بر سایر ابعاد سیستم دارند. این یافته، مدل‌های خطی مرسوم در گردشگری پایدار را به چالش کشیده و نشان می‌دهد که بهبود در ابعاد فرهنگی-کالبدی می‌تواند به صورت سیستماتیک، ابعاد مدیریتی-حفاظتی، اقتصادی-اجتماعی و فناورانه را تحت تأثیر قرار دهد. چنین درکی به مدیران میراث کمک می‌کند تا به جای تمرکز صرف بر درمان علائم (مانند مشکلات اقتصادی)، به ریشه‌های فرهنگی-کالبدی سیستم توجه کنند.

همچنین، این پژوهش با نشان دادن ارتباط پویا و غیرخطی بین ابعاد پنجگانه، چارچوب نظری ارزشمندی برای تلفیق نظریه سیستم‌های پیچیده با مدیریت میراث ارائه می‌دهد. یافته‌ها حاکی از آن است که مداخلات موفق در سیستم‌های میراثی نیازمند درک حلقه‌های تقویت‌کننده و تعادل‌های پویا بین ابعاد مختلف است. برای مثال، سرمایه‌گذاری در بعد کالبدی-معماری می‌تواند منجر به تقویت بعد اقتصادی-اجتماعی شده و این خود بهبود در مدیریت حفاظتی را در پی داشته باشد. این درک سیستمی، شکاف نظری مهمی را در ادبیات مدیریت میراث پر می‌کند. سرانجام، این پژوهش پلی نظری بین حوزه‌های مدیریت میراث، گردشگری پایدار و توسعه محلی ایجاد می‌کند. با نشان دادن اینکه چگونه عوامل

¹ Haviernikova and Kordos

² Intanon

³ Streimikiene

فرهنگی-تاریخی و کالبدی-معماری می‌توانند به عنوان موتور محرکه توسعه اقتصادی-اجتماعی عمل کنند، این پژوهش پارادایم سنتی که توسعه اقتصادی را پیش‌نیاز حفاظت فرهنگی می‌دانست، به چالش می‌کشد. در عوض، این پژوهش از رویکرد فرهنگی-محور در توسعه پایدار حمایت می‌کند که در آن حفاظت از میراث نه به عنوان هزینه، بلکه به عنوان سرمایه‌گذاری بنیادین برای توسعه همه‌جانبه در نظر گرفته می‌شود.

۷. نتیجه‌گیری

تحلیل عوامل مؤثر، پیامدها و راهکارهای ارائه شده نشان می‌دهد که توسعه گردشگری در روستای ماسوله نیازمند رویکردی همه‌جانبه و متوازن است. تحلیل عوامل مؤثر در توسعه گردشگری روستای ماسوله نشان می‌دهد که موفقیت این پروژه در گرو توجه همزمان به پنج رکن اساسی است: عوامل فرهنگی-تاریخی، کالبدی-معماری، مدیریتی-حفاظتی، اقتصادی-اجتماعی و فناورانه. این عوامل به صورت یک نظام به هم پیوسته عمل می‌کنند و تقویت هر یک، موجب ارتقای سایر عوامل می‌گردد. در بعد فرهنگی-تاریخی، آموزش راهنمایان محلی و مستندسازی دانش بومی، پایه‌های انتقال صحیح مفاهیم تاریخی را فراهم می‌کند. در حوزه کالبدی-معماری، استفاده از مصالح سنتی و طراحی هماهنگ خدمات گردشگری، اصالت بصری روستا را حفظ می‌کند. از سوی دیگر، عوامل مدیریتی-حفاظتی با تدوین ضوابط سختگیرانه و نظام نظارتی مشارکتی، از تخریب میراث جلوگیری می‌کنند. از منظر اقتصادی-اجتماعی، طراحی مدل‌های درآمدزایی مبتنی بر حفاظت و توزیع عادلانه منافع، انگیزه لازم برای مشارکت جامعه محلی را ایجاد می‌کند. در نهایت، عوامل فناورانه با ارائه ابزارهای نوین پایش و مستندسازی، کارایی تمامی این فرآیندها را افزایش می‌دهند. این نظام یکپارچه نه تنها پایداری فعالیت‌های گردشگری را تضمین می‌کند، بلکه الگویی موفق برای سایر روستاهای تاریخی ارائه می‌کند. پیامدهای مثبت راهکارهای مطرح شده چند بعدی است: از یک سو موجب حفظ هویت تاریخی و معماری منحصر به فرد ماسوله می‌شود و از سوی دیگر با ایجاد اشتغال پایدار و درآمدزایی متنوع، انگیزه جامعه محلی برای مشارکت در حفاظت از میراث را افزایش می‌دهد. مهم‌تر آنکه این رویکرد، گردشگری را از تهدیدی برای میراث فرهنگی به فرصتی برای احیا و معرفی آن تبدیل می‌کند.

راهکارهای پیشنهادی شامل آموزش تخصصی، مرمت اصولی، مدیریت هوشمند بازدیدها و به‌کارگیری فناوری‌های نوین، همگی در چارچوب یک نظام برنامه‌ریزی یکپارچه معنا پیدا می‌کنند. موفقیت این راهکارها در گرو سه اصل کلیدی است: مشارکت واقعی جامعه محلی در تمام مراحل، تخصیص منابع مالی پایدار و نظارت مستمر بر اجرای پروژه‌ها. در نهایت، الگوی پیشنهادی برای ماسوله می‌تواند به عنوان نمونه‌ای موفق از توسعه پایدار گردشگری در بافت‌های تاریخی مطرح شود که در آن اقتصاد، فرهنگ و محیط‌زیست در تعامل سازنده با یکدیگر قرار دارند. این تجربه می‌تواند برای سایر روستاهای تاریخی ایران نیز الهام‌بخش باشد و نشان دهد که با برنامه‌ریزی دقیق می‌توان میان توسعه اقتصادی و حفاظت از میراث فرهنگی پیوندی ناگسستنی ایجاد کرد.

Reference

- Araoz, G. F. (2008). World-Heritage historic urban landscapes: Defining and protecting authenticity. *APT Bulletin: The Journal of Preservation Technology*, 39(2/3), 33–37. <https://doi.org/10.2307/25433949>.
- Arintoko, A., Ahmad, A. A., Gunawan, D. S., & Supadi, S. (2020). Community-based tourism village development strategies: A case of Borobudur tourism village area, Indonesia. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 29(2), 398–413. <https://doi.org/10.30892/gtg.29202-477>
- Asheim, B. T., Boschma, R., & Cooke, P. (2011). Constructing regional advantage: Platform policies based on related variety and differentiated knowledge bases. *Regional Studies*, 45(7), 893–904. <https://doi.org/10.1080/00343404.2010.543126>
- Atkinson, G., Bateman, I., & Mourato, S. (2012). Recent advances in the valuation of ecosystem services and biodiversity. *Oxford Review of Economic Policy*, 28(1), 22–47. <https://doi.org/10.1093/oxrep/grs007>.
- Avazpour, L., & Ghorbani, M. (2023). Developing effective strategies for achieving sustainable businesses based on rangeland tourism functions. *Natural Environment*, 76(2), 259–269. <https://doi.org/10.22059/jne.2023.352759.2510> (In Persian)
- Azizi-Khalkheili, T., Razzaghi Borkhani, F., Yazdanpanah, M., Azimzadeh, A., & Mohseni Kiasari, M. (2023). Strategic analysis of tourism-related rural businesses during the Corona epidemic. *Journal of Entrepreneurial Strategies in Agriculture*, 10(1), 41–54. <https://doi.org/10.61186/jea.10.19.41> (In Persian)
- Bakhshinejad, M. (2020). Explaining Tourism Capacity for the Development of Rural Areas of Chaharmahal and Bakhtiari Province. *Spatial Planning*, 10(4), 1-23. doi: 10.22108/sppl.2020.116552.1374 (In Persian)
- Becker, A., zu Knyphausen-Aufseß, D., & Brem, A. (2015). Beyond traditional developmental models: A fresh perspective on entrepreneurial new venture creation. *International Journal of Entrepreneurial Venturing*, 7(2), 152–172. <https://doi.org/10.1504/IJEV.2015.068776>
- Carter, C. R., & Rogers, D. S. (2008). A framework of sustainable supply chain management: Moving toward new theory. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 38(5), 360–387. <https://doi.org/10.1108/09600030810882816>
- Daneshmandi, Z. (2019). *Examining the position of Iran's tourism industry in the region and the world in recent years*. Political Deputy of the Islamic Republic of Iran Broadcasting (IRIB). (In Persian)
- Figini, P., & Patuelli, R. (2022). Estimating the economic impact of tourism in the European Union: Review and computation. *Journal of Travel Research*, 61(6), 1409–1423. <https://doi.org/10.1177/00472875211029695>
- Firoznia, G., Abdolahi, A., Parishan, M., & Hashem Pour, R. (2023). Analyzing the effects of entrepreneurship with a focus on small businesses in the prosperity of sustainable rural tourism (Case study: Hasanlu village). *Geographical Engineering of Territory*, 7(2), 447–460. <https://doi.org/10.22034/jget.2023.152261> (In Persian)
- Gibbs, D. (2009). Sustainability entrepreneurs, ecopreneurs and the development of a sustainable economy. *Greener Management International*, 55, 63–78. <https://doi.org/10.9774/GLEAF.3062.2009.sp.00008>
- Havierníková, K., & Kordoš, M. (2019). Selected risks perceived by SMEs related to sustainable entrepreneurship in case of engagement into cluster cooperation. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 6(4), 1680–1693. [https://doi.org/10.9770/jesi.2019.6.4\(11\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2019.6.4(11))
- Heydari Chianeh, H. (2014). *Fundamentals of tourism industry planning*. Tehran: SAMT

Publications. (In Persian)

- Intanon, R., Sumkaew, N., & Wattana, C. (2019). Factors influencing the success of small and medium scale manufacturing enterprises. *Open Journal of Social Sciences*, 7(3), 335–348. <https://doi.org/10.4236/jss.2019.73028>
- Jaafari, A., Nadalipour, Z., Heydarifar, Z. and Bagheri, M. (2020). Tourism Industry Potential to Create Job Opportunities A System Dynamic Approach. *Journal of Tourism and Development*, 9(3), 153-172. doi: 10.22034/jtd.2020.216474.1944 (In Persian)
- Javan, F, and Pourgharib, B. (2024). Assessing the Impact of English Language Proficiency in Host Communities on the Sustainability of Rural Tourism (A Case Study of Villages in Gilan Province, Northern Iran). *Journal of sustainable rural development*, 8(1), 119-130. doi: 10.22034/jsrd.2024.458005.1187
- Javan, F. and Jomehpour, M. (2025). Analysis of the Stability of Rural Communities with an Emphasis on Tourism Development Based on the Consumption Value of Local Foods (Case Study: Tourism Target Villages of Gilan Province). *Economic Geography Research*, 6(19), 36-53. doi: 10.30470/jegr.2025.2054543.1277 (In Persian)
- Javan, F., & Mohammadi, M. (2024). Paradigmatic Analysis of the Development Structures of Small Tourism Businesses in Rural Areas of Gilan. *Space Economy and Rural Development*, 13(50), 67- 84. <http://doi.org/10.61186/serd.13.50.8> (In Persian)
- Khan, A., Bibi, S., Lorenzo, A., Lyu, J., & Babar, Z. U. (2020). Tourism and development in developing economies: A policy implication perspective. *Sustainability*, 12(4), 1618. <https://doi.org/10.3390/su12041618>
- Kinnear, S., Charters, K., & Vitartas, P. (2012). *Regional advantage and innovation: Achieving Australia's national outcomes*. Springer Science & Business Media. <https://doi.org/10.1007/978-1-4614-2082-2>
- Malecki, E. J. (2009). Geographical environments for entrepreneurship. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 7(2), 175–191. <https://doi.org/10.1504/IJESB.2009.022810>
- Manzoor, F., Wei, L., Asif, M., Haq, M. Z. U., & Rehman, H. U. (2019). The contribution of sustainable tourism to economic growth and employment in Pakistan. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(19), 3785. <https://doi.org/10.3390/ijerph16193785>
- Martin, R. L. (2003). *A study on the factors of regional competitiveness: A draft final report for the European Commission Directorate-General Regional Policy*. Cambridge: University of Cambridge.
- Midari, A., Nasiri Aghdam, A., & Mortazavifar, Z. (2013). Evaluating obstacles to doing business in Zanjan Province. *Economic Research*, 48(3), 129–147.
- Mododi Arkhodi, M., Javanshiri, M., & Nik-Shoar, M. (2019). Identification of the priority of Birjand tourist attractions. *Spatial Planning*, 8(3), 83–106. <https://doi.org/10.22108/sppl.2018.111118.1217> (In Persian)
- Moshirzadeh, H. (2012). Corporate sustainability. *Auditor Monthly*, 59, 54–62. (In Persian)
- Naim Abadi, N., Javan, F. and Hojjat Shamami, S. (2023). Rural tourism and its economy on local communities (Case of study: tourist villages of Razvanshahr County). *Economic Geography Research*, 4(13), 18-31. (In Persian)
- Najafi Kani, A., & Najafi, K. (2021). Rural tourism capacity measurement and its role in the spatial and economic development in mountain areas: Case study of villages in the central district of Damavand township. *Spatial Economic Research and Development*, 10(35), 69–90. <https://doi.org/20.1001.1.23222131.1400.10.35.3.1> (In Persian)
- Najafi Kobra, H., Farahani, H., Mohammadi Yeganeh, B., & Najafi-Kani, A. (2023). The

- role of tourism in the prosperity of small businesses and economic development of rural areas: Case study of villages in Babolsar County. *Economy of Space and Rural Development*, 12(46), 133–148. <https://doi.org/10.61186/serd.12.46.133> (In Persian)
- Parrish, B. D. (2010). Sustainability-driven entrepreneurship: Principles of organization design. *Journal of Business Venturing*, 25(5), 510–523. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2009.05.005>
 - Reynolds, P. D., & White, S. B. (1997). *The entrepreneurial process: Economic growth, men, women, and minorities*. Westport, CT: Quorum Books.
 - Saxenian, A. (1994). *Regional networks: Industrial adaptation in Silicon Valley and Route 128*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
 - Shepherd, D. A., Williams, T. A., & Patzelt, H. (2015). Thinking about entrepreneurial decision making. *Journal of Management*, 41(1), 11–46. <https://doi.org/10.1177/0149206314541153>
 - Spence, L. J. (2015). *Primer: Business sustainability for small and medium enterprises (SMEs)*. Network for Business Sustainability. Retrieved from <https://nbs.net/is-the-customer-really-king-a-closer-look-at-key-stakeholders-for-smes>
 - Stam, E. (2015). Entrepreneurial ecosystems and regional policy: A sympathetic critique. *European Planning Studies*, 23(9), 1759–1769. <https://doi.org/10.1080/09654313.2015.1061484>
 - Sternberg, R. (2009). Regional dimensions of entrepreneurship. *Foundations and Trends® in Entrepreneurship*, 5(4), 211–340. <https://doi.org/10.1561/03000000024>
 - Streimikiene, D., Svagzdiene, B., Jasinskas, E., & Simanavicius, A. (2022). Sustainable tourism development and competitiveness: The systematic literature review. *Sustainable Development*, 29(2), 259–271. <https://doi.org/10.1002/sd.2133>
 - Su, B. (2011). Rural tourism in China. *Tourism Management*, 32(6), 1438–1441. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2010.12.005>
 - Su, J., Zhai, Q., & Landström, H. (2015). Entrepreneurship research in China: Internationalization or contextualization? *Entrepreneurship & Regional Development*, 27(1–2), 50–79. <https://doi.org/10.1080/08985626.2014.922056>
 - Wubishet Ayele, A and Bizuayeha Derseh, A.(2020). Challenges that hinder the sustainability of small and medium scale enterprises in east Gojjam zone, Northern Ethiopia. *International journal of development research*, 10(7) 37926-37934
 - Yanes, A., Zielinski, S., Diaz Cano, M., & Kim, S. I. (2019). Communitybased tourism in developing countries: A framework for policy evaluation. *Sustainability*, 11(9), 2506 . <https://doi.org/10.3390/su11092506>
 - Zahra, S. A., Wright, M., & Abdelgawad, S. G. (2014). Contextualization and the advancement of entrepreneurship research. *International Small Business Journal*, 32(5), 479–500. <https://doi.org/10.1177/0266242613519807>